

247253

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

XXII. ÉVFOLYAM

1940 7—8. SZÁM.

TARTALOM:

- A siker, mint kísértés. (I. L.)
Egyházunk részvétele az állami és társadalmi szervek társadalomépítő munkájában. (László Dezső.)
Gondolatok a visszatérés dogmatikumához és homiletikumához. (I. L.)
A protestáns teológia új tájékozódása az utóbbi harminc esztendőben. (Barth Károly. Ford.: Sárközy Endre.)
A Kálvin Kommentár újabb kötetei. (M.)
Egyházunk feladatai új helyzetünkben. (I. L.)
A vasárnapi iskolai munka új feladatai.
Irodalom. *Draskóczy László: A magyar keresztényiség külmisziói szolgálata.* (I. L.)
Béres Károly: Gutenberg és az ötszázéves könyvnyomtatás. (I. L.)

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:
DR. IMRE LAJOS, DR. TAVASZY SÁNDOR

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS

Felelős kiadó: BEKESS KÁROLY.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Kolozsvár, Hitler Adolf-tér. Ref.Theologia.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 4. — P.

Egyes szám ára 40 fill.

1507/1938. szám alatt bejegyezve a kolozsvári törvényszéknél.

A „Dolgozatok a református theologiai tudományok köréből“ c. füzetsorozat legújabb számai:

16-ik szám:

DR. TAVASZY SÁNDOR:

Az ethika mai kérdései.

Ára 60 fillér.

17-ik szám:

Mi szükségünk van az Ótestamentumra

Irtá: Dr. Gönczy Lajos. Ára 80 fillér.

18 ik szám:

KOZMA TIBOR:

Téma és textus a prédikációban

Ára 1.— Pengő.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Még kapható:

Dr. Ravasz László:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 7.— P.

Tűz és Só

címen jelent meg *Sipos Géza* prédikációskötete. A 35 beszédet tartalmazó, 200 oldalas, finom kivitelű könyv ára 4.— Pengő.

JOH. VAL. ANDREA:

Az Úr jámbor szolgája.

Szellemi szórakozás együgyű keresztyének mulattatására.

Fordította: Dr. Makkai Sándor. Ára 40 fillér.

A siker, mint kísértés.

„És készíté Gedeon efódot és helyezteté azt a maga városába Ofirba, és ott paráználkodott azután az egész Izráel és lön ez Gedeonnak és házanépének törbeajtésére.”

Biráák : 8 : 27.

Nem lehet megmondani, melyikkel jár több és súlyosabb kísértés, a kudarccal, vagy a sikerrel. Az előbbi leverheti és elkeserültheti az embert, téllenné és fásulttá teheti, de ugyanakkor a szenvedések és próbák tűzében csodálatosan felébresztheti a hitét és megedzheti az engedelmisségét. Az utóbbi indíthatja alázatra és hálaadásra, de ugyanúgy elkapathatja a gőg és kevélység indultáival is. Nem is a külső dolgoktól, hanem a lélektől magától függ, hogy mi lesz vele. Sőt nem is a lélektől, mintha benne volna valami erő és ellenállóképesség, amivel e kísértésekkel szembeállhatna, hanem a kegyelemtől, amely a lelket tartja. Csak Isten dolga, hogy meg tudok-e állani a veszedelmek és kudarok között, mint ahogyan az ő dolga, hogy nem veszít-e el éppen a siker és az öröm.

A siker első kísértése az, hogy azt nem Istennek, hanem magamnak tulajdonítom. Nem mindig a legdurvább formája ennek a legveszedelmesebb. Gedeont sem ez ejtette meg. Nem kezdett el dicsekedni az eredménnyel, amit elért, hogy népét a pogány ellenség alól felszabadította. Nem a maga erejének tulajdonította ezt. Sőt, mikor királlyá akarták tenni, visszautasította az uralmat. „Nem én uralkodom rajtatok, hanem az Úr!” — mondta. Mégis a bűn olyan helyen és azon a ponton ejti meg, ahol nem is sejtí. Az Urat akarja szolgálni s mégis magát szolgálja. Istent akarja dicsőíteni, mégis bálványt állít. Tisztán akarja a maga népét az Úr népének látni s mégis bálványimádóvá teszi. Micsoda veszedelmes, alattomos csel úján vihette őt ide a bűn? Talán egy engedmény volt, amelyet hamis okosságból tett a népnek, talán kényszernek engedett, talán a közhangulatnak, talán azt látta, hogy a láthatatlan és félelmes Isten helyett valaki látható és szemlélhető úrra vágnak a lelkek. Akármelyik volt is ezek közül, bálványimádásra vitt. Az igaz Istent sohasem azonosíthatja az ember magával, az Úr mindig valaki, aki felettem áll, akinek tetszése és akarata dönt az életem felett, akinek csak kegyelméhez folyamodhatom, a bálvány mindig én magam vagyok, az az én vágyaim,

erőm, hatalmam, sikereim megtestesítője és példázója, a bálványimádás mindig az ember önimádatának egyik formája. Isten helyébe az ember mindig önmagát ülteti, akármilyen szép, nagy, dicsőséges és hatalmas formát ad és tulajdonságokat ruház arra a képre, amelyet a maga bálványának vall. Milyen könnyű a siker idején magunkat felemelni, az önbizalmat megerősíteni, a magunk kiválóságáról, érdemeiről meggyőződni, vagyis Isten kegyelmes akarata helyébe saját magunkat állítani, mint a siker tényezőjét.

Ez a veszedelem pedig tovább halad. Nem áll meg magunknál, hanem kihat azokra, akik körülöttünk élnek és megfertőzi azokat. A beszédünkön, a magatartásunkon, egész valónkon meglátszik abban a pillanatban, hogy egy ilyen fordulat beállott. Egyszerre világossá lesz, hogy nem Isten szolgálatában állunk többé, hanem a magunkéban, emberében, emberi célok és érdekek szolgálatában. Egyszerre meglátszik, hogy ahelyett, hogy mi alászállottunk volna, hogy az Úr emelkedjék, mi emelkedtünk fel s ő alászállott. Krisztus már figyelmeztette egyszer erre a sikerektől mámoros tanítványoka: „ne annak örvendjétek, hogy a lelek engedelnek nektek, hanem, hogy a neveitek fel vannak írva a mennyben.“ A siker mássá tesz bennünket, elbizottakká ott, ahol eddig óvatosak és alázatosak voltunk, beszédesekké, ahol hallgattunk, dicsekvőkké, ahol eddig Istent dicsértük. De ilyen lesz a gyülekezet is s ilyenek a lelek is körülöttünk. A bálványkép fel van állítva s megkezdődött körülötte a tánc. „A nép leül enni és inni s felkel játszani“ — ahogy az aranyborjú körül történt. Egyszerre eltűnik mindaz, amit Isten a szenvedéseken, kudarcokon, megaláztatásokon (át) akart adni s adott nekünk, oly jelentéktelennek látszik az az emberek szemében, olyan kevésnek és értéktelennek. „Olyan a ti szemetekben, mintha semmi volna“ — milyen sokszor történik ez éppen azokkal az ajándékokkal, amelyeket Isten a tűzben nyújt nekünk.

Lehet-e egyáltalában védekezni ez ellen? Csak egy módon, ami most nekünk nem kedves: az alázat, az engedelmesség, a magunk akaratáról való lemondás módján. Vagyis csak úgy, hogy annak a kegyelemnek nyitunk utat a lelkünkben, amelynek hatalma reánk nézve akkor felemelő, mikor megalázkodunk előtte s amely akkor terem újá, mikor magunk semmik sem akarunk lenni. Isten megteheti, hogy a siker és öröm vesztünkre lesz, szembe állít vele és ítéletre visz, de megteheti, hogy ugyanaz közelebb juttat az ő kegyelme megismeréséhez és újabb feladatokat, magasabb szolgálatok felé irányít. Istent csak a bálványok elvetésével lehet szolgálni, csak akkor lehetünk az övé, ha magunké nem akarunk lenni, ha örömet és szenvedést, sikert és kudarcot neki ajánlunk fel, hogy használja az ő dicsőségének a mi életünkben való munkálására úgy, ahogy akarja.

I. L.

Egyházunk részvétele az állami és társadalmi szervek társadalomépítő munkájában.

A kisebbségi sorsban eltöltött évek alatt egyházunknak egyre fokozódó erővel kellett a maga részét kivennie a szélesebbkörű társadalomépítés munkájából. Miután ez a helyzet az egyház körül és az egyházban megszűnt, joggal teszük fel a kérdést, hogy nem kellene-e az egyház társadalmi munkáit teljesen felszámolni és engedni, hogy azokat most már kizárólag állami és egyháztól független társadalmi alakulatok végezzék? Ezt a kívánságot azzal szofták alátámasztani, hogy a társadalomépítés és segélyezés munkája elsősorban állami és nem egyházi feladat, másfelől az államnak nemcsak hatalma, hanem anyagi ereje is van ahhoz, hogy komoly társadalomépítő munkába kezdjen. Ezenfelül előkerül a régi érv: a belterjes és szélesebb körre kiható egyházi munka megbontja a nemzet egységét. El kell ismernünk, hogy a társadalomépítés munkájában tényleg előnyösebb az állam helyzete, mint az egyházi, hiszen az állam az egész nemzeti társadalmat elősegítő törvényekkel rendezheti a legsúlyosabb társadalmi nehézségeket, költségvetésébe hatalmas összegeket állíthat be a szociális nyomor enyhítésére. Abban a szempontban is sok igazság van, amely nem helyesli a nemzeti társadalom felekezetek szerinti megosztását és széttagolását.

Mindezek következtében egyik legfontosabb mai feladatunk ennek a kérdésnek a komoly megvizsgálása.

I.

Mindenek előtt azt kell leszögeznünk, hogy az egyház által végzett társadalmi munkának a léljogát nem az időszzerű történelmi helyzet, hanem az egyház Istentől rendelt célja adja meg. Az egyház lényegéből szervesen következik az egyház társadalmi munkája, vagy más szóval szolgálata. Az igaz, hogy a mi egyházunk a kisebbségi helyzetben kezdett hozzá az intenzivebb társadalmi munkához, de ez nem jelenti azt, hogy ennek a munkának ez a helyzet volt az oka. Istennek egyházat vezető Szentlelke ez az idői helyzetet használta fel arra, hogy az egyházat egy addig meglehetősen háttérbe szoruló örökkévaló feladatára figyelmeztesse.

A csonkamagyarországi református egyház nem élt kisebbségi sorsban és ennek ellenére hatalmasabb társadalmi munkába kezdett, mint a nehezebb körülmények között élő erdélyi református egyház.

Melyek az egyház társadalmi munkájának Istentől adott indokai?

Isten az egyházra bízta Igéjének hirdetését. Ennek az *igehirdetésnek* lényeges tartalma a felebaráti szeretetre kötelező második parancsolat: Szeresd felebarátodat, mint magadat.

Az egyháznak ezt a parancsolatot, amely lényegében minden társadalmi szolgálatnak a gyökere, hirdetni kell. Ez az igehirdetés lényegében társadalomszervező munka, mert nyomában új társadalmi élet fakad. Maga az igehirdető *egyház* történelmi megnyilatkozásában szervezett társadalmi rend is.

Végül az egyház nemcsak hirdeti a felebaráti szeretetre kötelező Igét, hanem önmaga is engedelmeskedik ennek az Igének és tagjain keresztül *gyakorolja önmagát a szeretetben*, azaz társadalmi munkát végez. A hit cselekedetek nélkülül meghalt önmagában. A hitnek a cselekedetei pedig mindig az ember és ember közötti viszonyra irányulnak, azaz a társadalmi síkban helyezkednek el. Az igazi egyház mindig híveinek jócselekedetei által igazolja önmagát és mutatja meg azt, hogy joga van az Igét szóban is hirdetni.

Az egyháztól tehát semmiképpen sem lehet megtagadni azt a jogot, hogy maga ne végezzen társadalmi munkát.

II.

Mindannak, amit az egyház társadalmi szolgálatainak lényegéről mondtunk, nem mond ellen az a másik tételünk, amelyik azt emeli ki, hogy *nemcsak az egyháznak, hanem az államnak és az állampolgárokból alakult társadalmi szervezeteknek is súlyos társadalomépítő feladatai vannak*. A református felfogás szerint az államnak kettős célja van: hatalmi erővel fékentartani az emberi gonoszságot és törvényes intézkedésekkel és közjvedelmekkel fenntartott intézményekkel gondoskodni a polgárok minél teljesebb szellemi és anyagi jólétéről. Az állam ennek a széleskörű társadalomépítő munkának a második feladatát nemcsak közvetlenül a maga hivatalos szervein, hanem az általa elismert és támogatott társadalmi alakulatokon keresztül is végzi.

Ez az állami vagy állam által támogatott nem egyházi társadalmi munka két tekintetben különbözik az egyház társadalomépítő munkájától: az egyház társadalmi munkája *önkéntes*, az állam társadalomépítő munkája törvény által *kikényszeríthető* munka; az egyház ilyen irányú munkája alapjában és céljában *személyes*, az államé pedig mindig *intézményes és általános* szempontokra tekintő. Ez a kettős különbség az egyház és állam igazi lényegéből és céljából szervesen következő. Továbbmenőleg azt is megállapíthatjuk, éppen a lényegbeli különbségből kifolyólag, hogy

egyik munka nem zárja ki a másikat. Az örök embernek bűnéből következő egyéni és közösségi nyomorúsága oly hatalmas, hogy annak leküzdésére még az egyház és állam vállvetett, sőt társadalmi szervek által támogatott munkája sem elegendő.

III.

Hogyan kell tehát az egyháznak az állam társadalomépítő munkájában résztvennie?

Erre a kérdésre mindenképp először azt kell válaszolnunk, hogy az egyháznak, *mint egyháznak* kell az állami társadalmi szolgálatban résztvennie. Ezen azt értem, hogy az egyháznak sohasem szabad a maga egyházjellegét feladva, vagy kérdéssé téve, állani az állam társadalmi munkájának támogatására.

Az egyháznak, *mint egyháznak* kell mindenképp először világossá tenni az állam előtt, hogy minden *társadalmi munkának az alapja* a felebaráti szeretetre kötelező isteni parancs. Az állam mindig hajlamos arra, hogy bizonyos osztályok, foglalkozási ágak érdekeit a közérdek mellőzéseivel szolgálja. Az egyház szabad igehirdető munkájának mindig arra kell rámutatnia, hogy az államnak összes polgárainak a javán egyenlő mértékben kell munkálkodnia. Az egyház éppen azért nem olvadhat fel az állami társadalmi munkában, hogy az állam társadalmi munkájának ösztönzője, kitágítója és bírója lehessen.

Amint mondtuk, az állam társadalomépítő munkája a dolog természete szerint nem lehet annyira tekintettel az egyes ember különös eseteire és szükségére, mint az egyház. Nos, az egyháznak tehát éppen az a feladata, hogy a társadalmi szükségnek azokban az eseteiben nyújtson hathatós támogatást, amelyekben az állam általánosjellegű munkája természetszerűleg nem tudja az egyéni szempontokat tekintetbe venni.

Különösen a modern állam az életnek annyi vonatkozásával kénytelen komolyan törődni, hogy emiatt igen gyakran éppen a társadalmi bajok orvoslására nem marad fizikai lehetősége, viszont az egyház életében a társadalmi munka az igehirdetésből önként folyó egészen a központban álló elkötelezettség. Minél kevésbé tud egy állam társadalomépítő munkát végezni, annál inkább kell azzal magának az egyháznak foglalkoznia. Ma nemcsak külföldön, hanem nálunk is a legbelterjesebb állami és községi társadalomépítő munka folyik. Ezen a téren a magyar állam az elmúlt évek alatt valóban nevezetes intézkedésekkel és intézményekkel járult hozzá a társadalmi állapotok lényeges javulásához. Amint az eddigi jelekből megítélhető, ebben a munkában mind az állam, mind a politikai községek jelentős feladatokat bíztak az egyházakra is. Ennek pedig az volt az indoka, hogy az egyház kezén keresztül eljuttatott segélyező eszköz sokkal egyénibb és eredményesebb módon javította a társadalom épületét, mint az állami vagy községi eszközökkel végzett közvetlen munka. A jelenlegi átmeneti erdélyi viszonyok között, ahol az ú. n. Erdélyi Szociális Szervezet

van hivatva arra, hogy a magyar állam és társadalom társadalom-építő erőit az erdélyi magyar társadalom feljavítása érdekében munkába állítsa, a kormányfőnek egyenesen az volt az utasítása, hogy a meglevő egyházi és társadalmi munkák eddigi önállóságukat megtartva, lehetőleg megszélesített keretek között végezzék társadalomépítő munkájukat. A munkához szükséges anyagi fedezeti többletről maga az állam fog gondoskodni. Ebben a munkában az egyház támogatja az állam társadalmi munkáját, mert jól bevált munkakereteket és megbízható munkásokat ad az állami segítő munka szolgálatára, viszont az állam is támogatja az egyház munkáját, mert annak a munkához megadja a legszükségesebb anyagi támogatást.

A mi feladatunk a mai helyzetben az, hogy az illetékes állami szervek *figyelmét* minél határozottabban *irányítsuk rá* népünk legsúlyosabb gazdasági és társadalmi nehézségeire. Legyünk az egész társadalmi és gazdasági élet *élő lelkiismerete*. Egyre inkább *hirdessük a második parancsokat kötelező mivoltát*, de ezt mindig abban az értelemben végezzük, hogy ennek a második parancsolatnak csak az tud eleget tenni, aki betöltötte az Isten teljes szeretetét és tiszteletét megkövetelő első parancsot. Mint szociális szolgálattal megbízott egyház, *végezzük tovább* eddigi munkánkat, ezt a munkát pedig a magunk erejének legteljesebb megfeszítésével folytassuk, tehát igenis fokozzuk azt a gyűjtő munkát, amelynek eredményeképpen eddig is megszereztük a munkánk anyagi feltételeit. Mivel azonban az Erdélyi Szociális Szervezet szélesebbkörű és fokozottabb társadalmi munkára szólított fel s ehhez a munkához anyagi lehetőségeket is nyújt, ne késlekedjünk szociális munkánk kereteit megtágítani, hiszen ezzel a munkánkkal súlyos próbák között élő népünkön, egyházunk tagjain segítünk.

László Dezső.

Gondolatok a visszatérés dogmatikumához és homiletikumához.

Egy lelkipásztortól hallottam azt a megjegyzést, hogy a lelkipásztoroknak s igehirdetőknek most sokkal nehezebb dolguk lesz. Az emberek az elmúlt évek alatt hozzászoktak ahhoz a gondolathoz, hogy az igehirdetés szavai alatt valami rejtett értelmet sejtsek s keressék azt, amit az igehirdető tulajdonképpen mondani „akart”. Most pedig az lesz a nehézség, hogy mikor egészen nyíltan beszélnek is, akkor is ilyen rejtett értelmet keresnek a szavaik mögött s így az igehirdetés akkor is és most is olyan rejtett szavak tömege lesz, amelyekben azt, amit keresnének, nem találják. Valószínű, hogy ezzel a nehézséggel sok komoly lelkipásztor fog találkozni, annival inkább, mert hiszen az igehirdetés mindig titok, amelyet a hallgatónak kutatnia kell, a szavak mögött mindig egy rejtett, csak a hívőknek megnyilvánuló és csak azok előtt feltáruló üzenet van. Csakhogy ez a titok nem emberi titok, nem arra vonatkozik, amit az emberek tartanak a legfontosabbnak, vagy egyenesen életérdekű dolognak a maguk számára, hanem arra, amit Isten tart ilyenek a mi számunkra. Minél jobban terelődik el a hallgató figyelme erről az isteni titokról emberi titkok, erről az isteni teltől emberi tettek felé, annál nagyobb veszélyben van maga az igehirdetés, amely így újabb példáját látja ebben annak a ténynek, hogy az igehirdetés csakugyan vakmerőség s annak sorsát semmi, Isten Szentlelkének hatalmán kívül el nem döntheti.

Kétségtelen, hogy minden emberi sorsváltozás, egyének és nemzetek életében előálló újabb helyzet nemcsak az igehirdetést teszi próbára, hanem az ige hallgatóját is. Ez a próba abban áll, hogy az emberi életben beállott új helyzet, akár örvendetes az, akár szomorú, hat az ige hirdetőjére és hallgatójára s meghatározza azt a lelki helyzetet, amelyben az ígét hallja vagy hirdeti. Az ilyen változásokban az emberi tények állanak a lelkek elé, igénybeveszik azokat, lenyűgözik azoknak a várható, vagy már bekövetkezett körülményeknek a képeivel, amelyek az új helyzetből folynak, vagy azzal együttjárnak, a lélek egész figyelmét a maga külső helyzetére irányítják s így az Igét magát, vagyis azt, hogy Isten ebben a helyzetben mit mond neki, vagy mit mond általa, kitolják a lélekből. Bizonyos idő kell hozzá, hogy a lélek felszaba-

dulva a külső helyzet ezen hatásától, most már próbáljon befelé fordulni és keresse, hogy mi Isten akarata ebben a helyzetben. Nagyon erős és öntudatos kapcsolódás kell Istenhez, hogy egyszerre el ne felejtse mindent, ami eddig volt s ne forduljon egészen és véglegesen — emberileg szólva — Istentől az ember, önmaga felé. Látható ez az egyes ember életében is, akit egy váratlan csapás vagy öröm teljesen ki tud vetni a maga Istennel való közösségéből, de éppen úgy látható nagyobb közösségeknél, ahol a helyzet annyival súlyosabb, mert ott a lelkek egymásra hatnak és egymást befolyásolják. Kicsiben és részletekben látjuk ezt onnan, hogy ismeretlen, eddig fel nem táruló indulatok és érzések tudnak úrrá lenni olyan lelkeken, amelyekről eddig távolállónak látszottak az ilyenek.

Ebből következik, hogy úgy az Ige hirdetésének, mint hallgatásának súlyos kísértései lépnek fel, amelyek lényege abban áll, hogy az emberi életben, s most éppen a mi nemzeti életünkben előállott ezen változást a lelkek tisztán az emberi élet síkján nézik, vagy pedig egy hamis u. n. vallásos terminológiába burkolják. Fontos tehát, hogy az igehirdetésben úgy nézzük a nemzet életében előfordult ezen változást s úgy beszéljünk róla, ahogyan azt nézni s arról beszélni az Ige világosságában szükséges. Ez azért is fontos, mert az Ige szolgálatában ha nem így járunk el, Istennek ezt a velünk szemben mutatott kegyelmét és ajándékát nem tudjuk igazi valóságában megmutatni és meglátni s így nem tudjuk a lelkeket ennek igazi értelmezésére, megbecsülésére és felhasználására rávezetni. Isten minden tette az emberrel, nemcsak az örvendetes és boldogító, hanem a megalázó és fájdalmat okozó tettek is, csak akkor válhatnak számunkra igazán eszközökké az ő kegyelmének meglátására, ha azokat tudjuk az ő kegyelmének világosságánál látni. Egy ember számára, akit Isten megfosztott valamitől, amit sokra becsült, azért, hogy meglássa, hogyan kell mindenekefelett az ő kegyelmére helyeznie az életét: ez a cselekedete Istennek hiábavalóvá válhatik, ha ennek az isteni akaratnak meglátása helyett arra néz, amit elvesztett s azon kesereg, amit Isten elvett tőle, holott ez a veszteség kegyelemmé és áldássá válhatik, ha a veszteség mellett megmaradó, sőt annál inkább kiemelkedő kegyelem nagyságát meglátja. Éppen így áll a helyzet egy olyan ajándék esetében is, amellyel Isten a külső életet meggyarapítja és meggazdagítja. Ez az ajándék, amit Isten azért adott, hogy az ember annál jobban meglássa az ő kegyelmét, haszontalanná, sőt károsná válhatik egy olyan lélek számára, amely ebben nem Isten ingyen, minden emberi érdemtől független ajándékát látja, hanem saját érdemei vagy törekvése jutalmát és gyümölcsét. Ebben az esetben az ajándék nem Istenhez fogja közelebb vinni, nem annál alázatosabbá teszi, nem engedelmesebbé Isten szolgálatára, hanem magában bizóbbá, kevélyebbé és önzőbbé alakulhat tőle a lélek s így hiábavalóvá teszi saját maga azt az adományt, amely csak Isten kegyelme jeléül való alázatos elfogadás által gyümölcsözhet

nála. Érdekes, hogy az elsőben e két eset közül, tehát a próbák és szenvedések között könnyebben tud a lélek Istenhez kapcsolódni, mert ekkor már megingott az önállósága és gőgje, míg a nyereség és öröm sokkal több alkalmat nyújt az Istentől való elszakadásra.

Mitől függ az, hogyan viselkedik ezek között a lélek? Mitől függ, hogy az egyes ember, vagy a nemzet életében előálló nagy változások között hogyan tud megállani? Attól, hogy milyen komoly és mély az illető lélek, vagy nemzet hite. Mivel a hit a kegyelemre néz, vagyis az egész életet Istennek a Krisztusban értünk szerzett váltsága alapjára helyezi, Isten rendelkezésére bocsátja, Isten ígéretében bízik s a maga életét ennek az ígéretnek feltételétől látja függeni, minél inkább néz a lélek erre a kegyelemre s minél inkább látja azt az élete alapjának, annál kevésbé fenyegeti az a veszély, hogy emberi létsorsában beálló változások — akár jó, akár balsors felé vezessenek azok — Istennel szembeállítsák. Sajnos azonban a hit nem olyan, amit egyszer megszerez valaki s azután háborítatlanul és csökkenésmentesen bír, hanem változó és ingadozó. Ugyanazt a lelket is hol háborítatlanul hagyják az ilyen változások, máskor pedig teljesen kivetik a hite által adott nyugalomból, a hit meggyöngül és beáll a veszedelem. Sohasem lehet kiszámítani, hogy egy ilyen sorsváltozás milyen hatással lehet az emberre, vagy egy nemzetre, mert sem az egyes lélek, sem a nemzet vagy egyház tagjai összességének hite nem egyforma és állandó. Lelkek, akiket erőseknek hittünk s akik erőseknek és megrendíthetetlenül hívőknek hitték magukat, ilyen alkalmakkal sokszor bizonyulnak gyöngékeknek s kishitűeknek, s olyanok, akik a balsorsban megállottak, kedvező körülmények között gyöngékek mutatkozhatnak. Azért az igehirdetésnek (s itt az ige szolgálatának minden módjáról beszélünk), nagyon fontos feladata, hogy a lelkeket ebben a hitben megerősíteni igyekezzék, ami az Ige világos, igaz és elegyfeltelen hirdetése és a lelkekért való őszinte és buzgó imádság által történhetik. A lelkipásztornak s az Ige minden szolgájának búzgon kell kérnie Istent, hogy azok a lelkek, amelyek a nyomorúságban és balsorsban erőt kaptak arra, hogy a Krisztus ügye mellett kitartsanak, hogy azért szenvedni tudjanak, hogy azt emberi érdekekért fel ne cseréljék, nehogy a szerencse és kedvező körülmények változásai között kevélyen elhagyják az Urat, akinek megtartó kezére bízták eddig magukat. Nagyon mély értelmű és sokatmondó a Jób könyvének az az elbeszélése, hogy amikor Jób fiait és leányait vígan vannak s egymás társaságának örvendezve mulatnak, akkor Jób másnap mindig áldozatot mutat be és imádkozik éreftük: „mert hátha vétkeztek az én fiaim és gonoszt gondoltak“ — az öröm óráiban és elragadtatásában — „Isten ellen az ő szívökben!“

Mivel a keresztyén élet alapvető vonása az, hogy a keresztyén ember Istennek e világ feletti és e világ minden öröme és javai felett álló kegyelmére építi az életét, melyet Krisztus szerzett meg nekünk s amelynek teljessége az ő országában, a vele való örök

együttlétben nyerhető meg, a legsúlyosabb kísértés, ami előfordulhat az, hogy a lélek *a transcendenst immánnessal, az örökkévalót ideigvalóval, az istent emberivel* cseréli fel. Úgy látja, hogy azzal, hogy egy régen várt s az egész életét alapjában érintő változás megtörtént, amely változás még hozzá egy emberileg elkövetett súlyos és öt évtizedeken át elnyomó igazságtalanság részben való orvoslása, el van intézve minden és el van érve mindaz, amit való évtizedeken át remélt, várt és kért. A földi ország immánens, evilági javait úgy tekinti, mint amely kielégíti és biztosítja az örökkévaló ország, Isten országa reávaró örökségét, vagy éppen egy azzal. Nemcsak az a durva formája veszedelmes ennek, amikor valaki a földi országot Isten országa helyére állítja, Isten országa ajándékait materializálja, amikor Isten Igéje által a keresztyén élet tényeire használt kifejezéseket világi dolgokra alkalmazza, hanem az a finomabb és sok lelket megtámadó kísértés is, amely abban áll, hogy a nemzeti élet ezen változásával most már minden kérdést megoldottnak lát s minden szükségéről lemond. A befejezettség, a megoldottság, a célok elérésének a vágyak maradéktalan beteljesülésének ez az érzése sok lelket elfoghat és súlyos nehézségekbe dönthet. Holott Istennek ez az ajándéka úgy tekintendő, mint olyan kegyelmi adomány, amelyet ő azért ad, hogy utaljon ez is arra a kegyelemre, amely minden földi ajándéknál több s kívánatosabb, a Krisztusban nekünk adott bűnbocsánatra és váltáságra. Csak ennek a kegyelemnek felismerése, ehhez való még nagyobb és szorosabb ragaszkodás tud képesít tenni arra, hogy ezt az ajándékot igazán megbecsüljük s úgy nézzük, mint új megbízások, új feladatok lehetőségét, amelyekre éppen azért méltózat, mert kegyelmében meg akar tartani. Az igehirdetésnek tehát mindig figyelmeztetni kell arra, hogy a nemzeti egység ajándéka csak akkor lesz igazán Isten ajándéka a számunkra, ha azt Isten kezéből fogadjuk el, s hogy a földi ajándékokat úgy kell néznünk, mint amelyek Isten egyetlen ajándékára, a váltáságra utalnak, s csak abból érthetők meg. A mi országunk a mennyben van, a földi ország és haza erre való előkészület és munkatér, de olyan munkatér, amely nélkülözhetetlen, hogy igazán szolgálni tudjunk benne Istennek. Az életünk célja és igazi megoldása az Istennel való közösség, ami csak az örökkévalóságban történik meg s addig vándorok vagyunk ezen a földön a hazánkban is, a hazánkon kívül is. De ezt a hazát úgy nézzük, mint szent hazát, mert áldott és drága eszközt és teret látunk benne arra, hogy Isten igazán tudjunk szolgálni. Csak annak a számára lesz ez a földi haza igazán szent s az tudja igazán mit jelent ez, aki nem érvényesülési térnek, hanem Isten szolgálata helyének tekinti, amelyben az ő akaratára kell, hogy uralkodjék, azok testvéri együttélésében, akik itt laknak.

Az, hogy Isten bennünket, e földön élő gyermekeit, testvéreinkkel összekapcsolt és egy haza kebelére visszavitt, nem emberi munka és nem emberi siker, hanem *Isten tette* volt. Isten

kétségtelenül embereket használt fel erre eszközökül, hogy ezen akarát végrehajtsa, s hálásak kell, hogy legyünk azok iránt, akik ebben a munkában akartak engedelmesen és a nekik adott képességek Isten szolgálatába állításával résztvenni és dolgozni. Nem szabad azonban ezt a tényt Isten Igéje szerint úgy tekintetünk, mintha itt a saját emberi akaratunk, bölcsességünk, erőfeszítésünk diadalát láthatnánk. Ilyenkor az emberi öntudat megerősödik, az önbizalom kitágul — többnyire azoké, akik saját magát vajmi kevéssel dicsekedhetnek a siker elérésére — s mindenki úgy érzi, mintha rajta fordult volna meg az egész ország vagy országrész sorsa. Nem a várakozás türelme, nem a változásba vetett rendíthetetlen hit, nem a külső körülmények találkozása, nem emberi erő vagy tevékenység volt az, ami ebben a dologban helyzetünket döntőleg befolyásolta, ezek csak módok és helyzetek, amelyeket Isten felhasznál arra, hogy ezek által végrehajtsa ezt a tettét. Nem hivatkozhatunk tehát emberi érdemre és az emberi cselekedetek döntő jelentőségére, hanem úgy kell ezt elfogadnunk, mint Isten ajándékát, amit kegyelméből adott, holott adhatott volna súlyosabb sorsot, nagyobb szenvedéseket is. A népek és nemzetek vezetése Isten kezében van, de ez titokzatosabb, mintsem emberi okoskodással megérteni lehetne, a próbákból áldást, a szerencséből kísértéseket állíthat a lelkek elé. A jelen helyzetnek éppen úgy meg vannak a kísértései, mint meg voltak az előbbinek, mert nem a helyzet, hanem az, ahogyan azt a lélek fogadja, dönti el annak jelentőségét és szerepét az ember életében. Ha tehát az első nehézségnek azt láttuk, hogy a kegyelmet a világ javaival, a világi életben előállott változást Isten kegyelmi tényével azonosítja és felcseréli, a másik nehézség az, hogy ezt a tényt emberi hitnek, összefartásnak, érdemnek tulajdonítja s ezzel a saját igazságának (Isten igazságával szemben) szolgálatot elégtételt.

Egy harmadik kérdés az egyház kérdésével függ össze. Isten Igéje szerint az egyház a Krisztusban elválasztottak közössége, ebből következik, hogy azt semmiféle földi közösségi formával nem lehet azonosítani, vagy pótolni. Isten Igéjére, ami az egyházban szól hozzánk, a hívők közösségére, amelyet az egyházban kapunk meg, éppen olyan szükségünk van most, mint eddig volt. Az egyház az Ige szolgálatát sohasem mulaszthassa el és mással fel nem cserélheti. Az igehirdetés lehetőségének újabb megnyílása, ami olyan sok helyen és formában el volt zárva az egyház tagjaitól, még erősebbé teszi annak szükségét. Nemcsak attól a kísértéstől kell tehát óvakodni, hogy az egyházat lekicsinyeljük, olyan szervezetnek tekintsük, amely most elveszti jelentőségét, hanem attól is — és ez még veszélyesebb —, hogy az egyház izenetét elvilágiasítsuk, emberi jelszavakkal felcseréljük. Az igehirdetésbe s az igehallgatók gondolkozásába bejuthatnak olyan kifejezések, amelyek könnyen félrevezetik őket. Az Ige terminológiáját sokan átrják a mindennapi élet eseményeinek terminológiájára s felcserélik azzal. Nemcsak óvakodni kell ettől, hanem küzdeni is

kell ellene. „Feltámadás“ alatt az Ige szerint nem érthetünk mást, mint Istennek az idők végén elkövetkező tettét, amellyel azokat, akik elaludtak, felkelti Ítéletre s az ő országát elhozza. Az igazi „megújulás„ csak Krisztusban lehetséges, külső változásokkal nem azonosítható s azoktól nem függ, a külső változások csak alkal- mak lehetnek a megújult lelkek újabb szolgálataira. A „hit“ nem a nemzeti célok diadalába vetett bizalom, hanem Istennek való átadása és reábizása az életünknek, a nemzeti életben beállott változásra csak úgy alkalmazható, ha azt Isten kegyelmének aján- déka gyanánt fogadjuk el. Az egyházra ebben az időben nem ke- vesebb és könnyebb, hanem több és nagyobb munka vár, még komolyabban kell hirdetni Isten akaratát, még inkább kell a lel- keket Isten kegyelméhez vezetni, még jobban kell hirdetni a hit uralmát minden földi változás között s még jobban kell hangsú- lyoznia, hogy ez a földi világ minden javaival együtt bűn és íté- let terhét hordozza. Még pedig annnyival inkább kell ezeket mon- dania az egyháznak, minél több a lehetőség az Ige hirdetésére, minél több és változatosabb formája a kísértésnek fenyegeti a lel- keket azzal, hogy Isten helyett emberekbe és körülményekbe he- lyezik bizalmukat. Természetes, hogy az egyház munkájának belső erejét, mélységét, tisztaságát, minden világi szellemtől való meg- óvását még sokkal jobban kell előtérbe helyezni.

A református egyháznak az a feladata, hogy Isten tiszta Igéjét hirdesse és ennek az Igének való engedelmességgel próbál- jon mások előtt világotlítani. Természetes, hogy minden új helyzet új kérdéseket és nehézségeket állít az igehirdetés elé, amelyekkel neki számolnia kell. Ma e kísértések nagy csoportja abban áll, hogy a mi egyházunk olyan új gondolatok, tervek, intézmények és szervezetek sodrába került, amelyek eddig előttünk ismeretlenek, vagy elérhetetlenek voltak. Ebben a mozgalmas életben na- gyon vigyáznunk kell, hogy az Ige tiszta hirdetését semmi meg ne zavarja. Mi csak azzal tehetjük a legnagyobb szolgálatot a nemzetünknek, hogy Isten üzenetét minden befolyástól mentesen és világosan hirdetjük. Ez az a titok, aminek az egyházi munká- ban mindig fenn kell állania, az, amit az emberek igazán keres- nek, talán anélkül, hogy tudnák, mire van szükségük, de amit senki más nem tud nyújtani, csak mi. Ezek a sorok csak próbál- kozások voltak ahoz, hogy lassanként mind jobban foglalkozunk azzal a kérdéssel, milyen új feladatokat állított Isten ebben a helyzetben egyházunk és igehirdetésünk elé.

I. L.

A protestáns theologia új tájékozódása az utóbbi harminc esztendőben.

— Barth Károly 1940 március 22-én rádióban tartott előadása. —

Kedves hallgatóim! Úgy fordulok önökhöz, mint akik valamelyes módon a mi református egyházunk életének részesei. A theologia egyetemi tudomány. De mint minden más tudománynak, úgy a theológiának is megvan a maga meghatározott vonatkozása az étellel. A theologia mivoltában és gyakorlatában az egyházhoz tartozik. Aki az egyház életében, akár mint lelkész, akár mint egyháztag részvesz, annak nem lehet közömbös az, ami a theológiában történik.

Ezzel az egyszerű mondattal, hogy a theologia mivoltában és gyakorlatában az egyházhoz tartozik, már valami fontosat s talán a legfontosabbat mondtam, ami az utóbbi három évtized theológiájának új tájékozódását illeti. Meg kell azonban állapítanom azt, hogy nem az egész theológiáról, azaz nem az összes theologusok nevében, sőt még csak nem is az összes fiatal theologusok nevében beszélek. Itt is, mint minden más területen, sokan vannak — öregek és fiatalok az egyetemen épp úgy, mint a lelkipásztori szolgálatban —, akik az itt említett új tájékozódásban nem vettek részt, hanem azoknál a kérdéseknél és feleleteknél maradtak, amelyek az 1910-es években napirenden voltak. Ennek tiszteletreméltó okai lehettek. A régi irányban is sok tiszteletreméltót mondtak, irtak és teljesítettek. Ez azonban nem változtat azon, hogy egyeseknél, nem egészen kevésnél, elérkezett az új tájékozódásnak, azaz az út és a magatartás alapvető változásának az ideje. Ezekről a változásokról fog most egy olyan valaki tényeket felemlíteni és magyarázatot adni, aki ezt a változást maga is átélte.

Annak az egyszerű mondatnak a megvilágításával kezdem, hogy a theologia az egyházhoz tartozik. Ennek két oldala van: a theológiának szüksége van az egyházra azért, mert kutatásának tárgyát és tanításának célját az egyház adja. Egyház nélkül a theologia felolvadhatna, fel kellene olvadnia a filozófiában, a pszichológiában, a történelemtudományokban. Más tudományokkal szemben szabad és önálló a theologia az egyház életének a szolgálatában, mert ezáltal résztvesz az egyház szabadságában minden más élet-

területtel szemben. De a fordítottja is érvényes és figyelemreméltó: az egyháznak szüksége van theológiára azért, mert sem istentiszteletet nem tarthat, sem nem taníthat, se lelkigondozást nem végezhet, ha nem tudja, hogy tulajdonképpen mit akar. Szabadsága is csak úgy van, ha azt naponként újra nyeri. Nem tehet vallást mielőtt nem ismert, tehát mielőtt nem kutatott volna. Nem taníthat, mielőtt saját maga nem tanult volna. Szüksége van az önvizsgálatra. Ez az önvizsgálat az, amit a theológiának az egyházban az egyház számára végeznie kell.

Ez az, amit mi harminc esztendővel ezelőtt nem így tudtunk. Egyház és theologia sokkal távolabb voltak akkor, mint ahogy azt most jelöltük. Theológiai tanulmányaink alatt valójában nem az egyházból és nem az egyházért éltünk, hanem az általános nézetek és fogalmak világában. Midőn lelkipásztorokká lettünk és a szószékre léptünk, igazában még azt sem tudtuk, hogy a magunkkal hozott theológiából kell élnünk és hogyan kell azt tennünk. A theologia új tájékozódása azzal kezdődött, hogy ezen áldatlan helyzet miatt egyesek közülünk igen nyugtalanná lettek. A theológiában akkor uralkodó irányok ebben a tekintetben nem igen tudtak minket tovább segíteni. Akkor történt, hogy mi sem az egyháztól alapjában idegen tudományossággal, sem pedig a tudományosságról teljesen lemondó egyháziassággal megbarátkozni, vagy pedig mellette dönteni nem tudtunk, sőt még e két lehetőséget kiegyenlítő kompromisszumot sem találtunk.

Mi épp oly kevésbé tudtuk, mint mások, hogyan lehet ezt az áldatlan helyzetet valami módon tisztázni. Mert mi itt még azt sem tudtuk, amit itt feltélenül tudnunk kell: mi tulajdonképpen az egyház. Az egyházat úgy képzeltek el és mi is úgy képzeljük el, hogy az Isten országa megvalósításának intézménye, de alatta az emberiség vallásos és erkölcsi megjavítását szolgáló intézményt értettek s itt egyesek a kegyesség gondozására, mások az erkölcsi és szellemi műveltség ápolására, a harmadik a szociális rendnek és viszonyoknak a megjavítására és átalakítására gondoltak. Épp ezen harmadik lehetőség, melyet akkor egy új, igazán komoly és megdondolkozató irány képviselt, 1910 ben az ő nagy óráit élte és soknak reményt és ösztönzést adott arra, — ami még ma sem lankadt — hogy hozzájuk csatlakozzanak s így ezt az utat is kipróbálják.

Volt ellenben két kérdés, ami bennünket az egyháztól való előbbi elképzelés alapján további nyugtalanságra indított: 1. Biztos-e az, hogy az ember vallási, erkölcsi, szociális megújulására az egyház predikálása és tanítása megfelelő eszköz? Talán felemlíthetem, hogy magam is abban a gondolatban éltem, hogy valamelyes szakszervezeti titkár, vagy valami hasonló leszek, azon elgondolás szerint, hogy így talán jobban dolgozhatom azért, amit én akkor mint lelkész elgondoltam és akartam és amit mégis, mint lelkész nem tudtam kielégítően megvalósítani. 2. A második kérdés komolyabb és nehezebb volt: Biztos-e az, hogy az egyház predikálása

és tanítása, tehát maga az egyház e célért való szolgálatában ama javítóintézet szerepét kell, hogy betöltse? De hogyan, ha az egyháznak, ama másik elképzelés szerint, teljesen mellőzött és elhanyagolt feladata van?

Ez a második kérdés abban a pillanatban vált épetővé, midőn a vallás szociálizmus vezető férfiai által indítatva — akik közül különösen hálásan emlékszünk Blumhardt Kristófra és Kutter Hermannra — megkezdettük, vagy újból elkezdttük a legegyszerűbbet, de egyúttal a legfontosabbat cselekedni, amit egy protestáns theologus tehet, t. i.: olvasni a Bibliát és szóról-szóra jelenlévővé tenni ennek a könyvnek az üzenetét, mint az élő Isten telteinek és kijelentésének bizonyágtételét. Természetesen már megelőzőleg is olvastuk azt, amit bizonyára a mi kollégáink és barátaink, akik az akkori idők régi vagy új irányaihoz tartoztak, szintén megtettek. De magától értetődően, igen sok gondolatot adtunk arra nézve, mi az igaz, mi a jó, mi benne az egyes és a népek életére helyes és fontos és csak ezután és csak ezen feltételek mellett figyeltünk a Biblia hangjára, hogy azután azt, amit mond, ki-ki a saját gondolataival összevetve, azt értékelje vagy leacscsúlje. De így nem lehet a Bibliát megérteni. A Biblia csak akkor beszél, ha engedjük, hogy az első szót kimondja és gondolkozásunkban egy új kezdetet jelentsen, amelyet a többi gondolatoknak úgy kell követniök, mint a katonáknak az előjáróikat. Ez volt az, amit nekünk akkor az egyetemem nem mondtak meg és amit most kellett megtanulnunk: hogy a keresztény gondolkodás szabadsága az engedelmisségben áll. Bármennyire egyszerűen is hangzik, ezt tisztán látni, ha a következményeket szem előtt tartjuk, egy kopernikusi fordulatot jelent.

Az a felfogás az egyházzól, hogy neki mintegy versengésben az iskolával, a szociálizmussal és más emberbaráti intézményekkel és törekvésekkel az általános emberi és világmegjavulást kell szolgálnia, a Biblia tanítása szerint nem sokáig tarthatott. Világossá kellett legyen előttünk az, hogy az egyház az a hely, ahol Jézus Krisztust, az ő keresztjét és feltámadását, alázatosságát és uralmát lehet és kell hirdetni. Ez pedig azt jelenti, hogy az a hely, ahol Isten hozzánk, emberekhez, mint olyan szól, aki előtt minden javítási kísérletünk, minden elképzelhető nagy eredményeivel, vagy mint a legjobb társadalmi rendnek legokosabb és legtisztább egyénei is, elvesznénk, mert mi Ő előtte mindig bűnösök vagyunk, aki azonban bennünket épp mint ilyeneket hív, hogy övéi legyünk, aki nekünk mindnyájunknak, úgy ahogy vagyunk vizsgálza, értelme és ígérete akar lenni. Nem mi építjük az Ő országát és nem mi szerezzük meg a mi üdvösségünket. Ő cselekszi mindkettőt, midőn nekünk az Ő Igéjét adja és bennünk a hitet felgerjeszti. Nekünk embereknek nem marad más, mint az a felmérhetetlen, hogy egész életünkkel ezért neki hálások legyünk. Ez az, amit mi a Bibliában találunk, midőn engedttük, hogy az csendesen és előttélet nélkül szóljon hozzánk.

Világos lett, hogy éppen ez az, amit a mi predikálásunknak és tanításunknak a tartalmává kell tennünk. Világos lett az is, hogy a más hivatások iránt tanusított minden megbecsülés mellett sem lehetett tovább játszani a gondolattal: szakszervezeti titkár, tanító, újságíró vagy hivatásos politikus leszek. Világos lett továbbá az is, hogy a theologia, mint az egyházi munka feltétele, a tudományos bibliakutatás, az egyház multja megértésének a feladata és a szisztematikus kérdezés a keresztyén hit tartalma iránt, amelyet dogmatikának neveznek, most reánk nézve új jelentést kellett nyerjen. Világos továbbá, hogy az egyháznak szüksége van theológiára, mert épp, ha az egyház feladata az Igére való figyelésben és annak hirdetésében áll, úgy ebben neki az önvizsgálat nem sokat adhat. De világos lett az is, hogy a theológiának is szüksége van az egyházra, még pedig arra az egyházra, amelyik az Isten Igéjét hallgatja és hirdeti. Ennek az egyháznak a szolgálatában és csak így független tudomány a theologia, tudomány, amelynek nincs szüksége, hogy idegen húsfaszakakból táplálkozzék, mert hiszen neki sajátos tárgya és ahhoz sajátos útja van. Így történt, hogy a theologia új tájékozódására, amely először csak néhány lelkész privát ügye volt, idővel az egyetemeken és theologiai szakirodalomban is felfigyeltek és Svájc határain túl széles kört vonzott magához.

A következőkben néhány kérdésre szeretnék röviden válaszolni, amelyeket önök közül némelyek már hallottak, vagy ezt maguknak felvetették. Remélem azokat a kérdéseket fogom érinteni, amelyek önöknek a legfontosabbak. Gondoljanak ellenben arra is, hogy én itt az egyes kérdésekről csak néhány mondatot mondhatok, jólehet némelyeknél külön előadás, vagy még több is szükséges volna.

1. Miért nevezik az előbbi módon leirt theológiát „dialektika” theológiának? Felelet: A kifejezést az, aki itt most beszél, húsz évvel ezelőtt használta néhányszor s amint történni szokott, rajta maradt. A kifejezés helyes értelmezése csak az lehet, hogy jelzi azt a fordulatot: Isten beszél, az embernek szabad őt hallgatnia és csak ebben az engedelmségben beszélhet Istenről. Sokkal jobb volna azonban, ha ez a név is, ha minden ilyen név és először minden személy név, amelyet már ennek az ügynek adtak, elfelejldne. Névvél és (etikettel) szokványokkal semmit sem lehet itt megérteni.

2. A theologia megújulása az utóbbi világháború és következményeiből való nagy kiábrándulásból ered-e? Felelet: Mindenestre abban az időben keletkezett. Mi már abban az időben valóban nem aludtunk, hanem engedték, hogy egyes dolgokat maguk az események mondjanak el nekünk. Nem is tudom, de nem is akarom állítani, hogy a világháború nélkül is itt állanánk, ahol ma állunk. De ki tudja bebizonyítani, hogy a világháború vezetett ide? Aki egy ilyen szellemi jelenséget, ilyen külsőleges

tényekből akar megmagyarázni, annak a szellem életéről furcsa fogalmai lehetnek.

3. A theologia megújulása összefüggésben van-e a filozófiával vagy épp egy bizonyos filozófiával? Felelet: Schmidt Henrik filozófiai szökönyve szerint így látszik. De ezzel talán igen nagy tisztességet követnek el velünk szemben s egyúttal erőszakosságot is. Mi valóban a filozófiától indultunk el — többen közülünk Platon vagy Kant közeléből — és sokan közülünk hosszú időn át gazdag filozófiai nyelvet használtak. Hovatovább azonban arra a meggyőződésre jutottunk, hogy minden filozófia, ha azt a theologia feltételétől értelmezzük és fogadjuk el, csak tévútra vezetheti a theológiát. Nekünk tehát semmiféle filozófiai igényünk nincs. De nem is vállalunk semmi filozófiai kötelezettséget. Aki bennünket meg akar érteni, mint theologusokat kell, hogy megértsen.

4. A theologia vélt új tájékozódása valójában nem visszatérés-e a XVII. század orthodoxiájához? Felelet: Aki a XVII. század elismerésre méltó theológiáját csak egy bizonyos közelségből ismeri, az nem egyszer szégyelné magát, ha némelykor az ú. n. orthodoxokhoz számítanak. A dolog ellenben nem így áll. A mi tanítómestereink a multban Luther és Kálvin, valamint a reformáció századának hitvallásai voltak. Világos, hogy akinek akadémiusan kell dolgoznia, annak állandóan tájékozódnia kell az ókor egyházatyái felől, a középkor skolasztikája és valóban a XVII. század ortodoxiája felől is. Ezen atyákhoz való kapcsolódásunk miatt azonban nem szabad hamis képzeteket alkotni. Nem lehet valaki theologus anélkül, hogy ne mindig tőlük tanuljon. De nem lehet anélkül sem, hogy nekik, sőt Kálvinnak és Luthernek is, ne minduntalan ellentmondjon. Mi újólá megtanultuk az atyák bölcsességét tisztelni, de minket nem ők kötnek, hanem a Biblia.

5. Mivé lesz a megújult theológiában a Bibliakutatás történetkritikai módszere? Felelet: Ha alatta nem valami időleges vívmányokat kell érteni, hanem valóban tudományos módszert, mint olyant, akkor igent mondunk reá. A Biblia egy meghatározott idő emberi dokumentuma és érthetetlen is volna, hogy mint ilyen nyelvészet nélkül, vallás és időtörténet keretébe való bevonás nélkül, valamint a kritikai kérdések és vizsgálódások, theologusokhoz illő pontossága nélkül, olvashassuk. Mi csupán azt a szabadságot vesszük magunknak, hogy ezen emberi dokumentumot úgy olvassuk, ahogy azt maga kívánja, azaz mint Isten kijelentéséről szóló emberi bizonyosságtételeit. Nekünk különben a történetkritikai módszerről csak jó tapasztalataink vannak és ügyelünk arra, hogy alkalmazásában se jobbra, se balra el ne tévedjünk.

6. Nem sok azon fiatal lelkészek és hallgatók száma, akik most túlbuzgóan ismételik azt, amit nekik azok mondanak, akik 30, 20, 10 év előtt a theologia új tájékozódását saját magukban megélték? Felelet: Valóban sokan vannak-e ilyenek? Akik ilyenek, azoknak módjukban van megváltozni. Különben minden tanítás

előadásból és ismélésből áll. A legjobb embert is tönkre lehet tenni, itt és más helyen is, azzal a szemrehányással, hogy másnak a tanítványa. Az ilyen tehát értelmellen szemrehányás. Nem volna-e helyénvaló, hogy a mai nemzedék valahol máshol kezdje, mint ahol mi azt annakidején kezdtük? Vajjon gondoskodtak-e afelől, hogy náluk a pusztá ismélés — a saját tapasztalatuk, kérdéseik és remélhetőleg feleleteik alkalmával, amelyek a maguk idejében rájuk várnak — megszűnjék?

7. Nem igen nagy súlyt helyeznek ez új theológiában a tanra és így az értelemre és ismeretre, jölehet a hit az élet kérdése? Felelet: A hit valóban ez élet kérdése. Ezt azonban el lehet mondani a hitetlenségről, a tévhitről, a babonáról is. Tőlük a hit az általa megismert igazságban különbözik, amelyet mi, mint ilyent, jölehet szívünkkel és akarattunkkal, de egyáltalán nem utolsósorban értelmünkkel is meg kell ragadjunk. Senki sem mondja azt, hogy ez a tannal és az értelemmel el van intézve. Ha mi a tant: az egyházban a katekizmust, a theológiában a dogmatikát ismét komolyan akarjuk venni, úgy ennek az intellektus lebecsüléséhez semmi köze nincs. Az pedig a mi szilárd meggyőződésünk, hogy szükséges és jó, ha mi keresztyének ismétellen megtanuljuk, hogy kiben és mit hiszünk.

8. Nem vezet-e a theologia megújulása hitvallás kényszerhez és türelmetlenséghez? Felelet: Ne beszéljünk mindjárt hivallás kényszerről, ha másokat tényleg hitet vallani, azaz a keresztyén hitet meghatározott mondatokban kimondani halljuk. És ne beszéljünk mindjárt türelmetlenségről, ha ezeket a másokat, amint az őszinteség kívánja, igent vagy nemet világosan megkülönböztetni halljuk. Ennél több tulajdonképpen nem történik. Ennek pedig a jövőben is meg kell történnie. Azt valljuk ugyanis, hogy a protestáns egyház nem a különböző álláspontok és vélemények társalgóterme és hogy neki tisztulásra van szüksége, nem bizonyos emberektől, de igenis azon képzetek uralmától, melyek a Biblia üzenetének ellentmondanak és benne kárt tesznek. De vajjon kinek kell itt Servet máglyájára gondolni? Kinek kell itt, ha dolga rendszerben van és abban ő bizonyos, mindjárt megijednie?

9. Nem hallunk-e ezen új theologia vezetői és követői között is vitatkozásokról? Felelet: Ez sem készen hullott alá az égből, hanem csak most van útja kezdetén. Valóban azok között is, akik ezen új irányhoz tartoznak, még sok minden nem világos, nem tisztázott és éppen ezért vitatott. Aki ezt meglátja, az vagy nem fog törődni ezekkel a vitatkozásokkal, vagy pedig, hogyha belsőleg hozzá akar járulni, legjobb tudásával és lelkiismeretével azon lesz, hogy segítsen megvizsgálni nem azt, hogy kinek van igaza, hanem, hogy mi az igaz. Pusztán megbotráncozni senkinek sem szabad. Az út az egyesülésre itt is csak az igazság útja lehet s így a szembehelyezkedésnek s végül a döntésnek az útja.

10. Nem vezet-e ez az új theologia Isten kegyelmének és az ember bűnösségének a kihangsúlyozásával a theologusokat s

általuk a gyülekezeteket világmegvetéshez, közömbösséghez az erkölcsi kérdések, az emberi élet feladatai és döntéseivel szemben? Felelet: Mily különös, hogy ma neki épp az ellenkező szemrehányást teszik, vagyis azt, hogy a jelen válságban igen magától-értelődő politikai állást foglal el, igen határozottan és szinte veszedelmesen a döntésre hív fel. Bizonyos, hogy azok, akik ezen szemrehányást teszik, jobban megértették. Az első szemrehányás minden bizonnyal egy nagyon elterjedt hallomási hibából származik. Soha sem volt szándékunk a földhöz hűtlenné lenni és nem is hiszem, hogy valaki nekünk meg tudja mutatni, hogy így beszélünk, de úgy jártunk el. Abból az ismeretből, hogy mi bűnösök vagyunk és Isten előtt csak az Ő kegyelme által élhetünk, nem következik, hogy nekünk aludnunk vagy örködnünk szabad, sem az, hogy közömbösségben élhetünk, hanem, hogy nekünk választanunk és nekünk mernünk kell, nem hogy mi semmit se tegyünk, hanem, hogy mindent megtegyünk háládatosságból. Jöhet-e itt rosszul ki az ember, a földi élet, az igazi buzgóság, vagy az okosság, az igazi szeretet, az igazi harag, ami a mi földi életünkhöz hozzátartozik? Az Úr félelme valójában nem vége, hanem kezdete minden emberi bölcsességnek, szabadságnak és határozottságnak. Aki bennünket aggodalommal és tiltakozással kísér, annak igen kívánatos volna, hogy itt mindent nagyobb közelségből megtekintsen és megfontoljon.

BCU Cluj / Central Fordította: *SárközyCendre*.

A Kálvin Kommentár újabb kötetei.

Dávid Gyula kiadásában a már ismertetett próbafüzet után két kötet jelent meg a Kálvin János Újszövetségi Írásmagyarázatából, melyek a Máté, Márk és Lukács összhangba hozott evangéliumához frott magyarázatok felét tartalmazzák a Rábold Gusztáv fordításában. Örömmel vesszük tudomásul, hogy nyomdában van a synoptikus evangéliumok harmadik része, valamint a Cselekedetek könyvéhez frott magyarázat is, ez utóbbi ismét a Szabó András fordításában.

Isten iránti hálával örvendezünk a vállalat sikerén, ami a mai rendkívüli idők sok nehézsége között szinte meglepő. Külön kiemeljük, hogy a próbakötet 600 példánya helyett, ezek már ezer példányban jelentek meg, s az egyre fokozódó érdeklődés miatt, jó lesz sietni a megrendeléssel, előfizetéssel azoknak, akik nem akarnak lemaradni a legtöbbször használandó evangéliumos kötetekről!

Ez a siker bizonyítja, hogy mennyire általánosan érzett hiányt pótol a vállalat. Egy jó bibliai Kommentárra minden igehirdetőnek szüksége van, aminthogy évtizedek óta érezzük hangoztatjuk ezt s sok próbálkozás történt, sok vállalat indult meg ennek szükségnek kielégítésére. Hogy mégis e vállalkozások egymás után buktak meg, jutottak csődbe, vagy a legjobb esetben maradtak félbe, annak okát abban találjuk, hogy az emberek bizalmatlanok a hozzájuk hasonló lekipásztorok, professzorok munkái iránt, s a Szentírás magyarázatára nézve nagy igényekkel lépnek fel. Tökéletest alkotni nem lehet ugyan, de minél fontosabb dolgokról van szó, annál nagyobb súlyt helyezünk arra, hogy emberileg a legjobbat keressük és igyekezzünk adni vagy kapni.

Az igehirdetés pedig a legfontosabb, mert Isten izenetét tolmácsolja, viszi az emberi szivekhez. Természetes tehát, hogy ennek az Igének magyarázásában a lehető legnagyobb figyelemmel kell eljárunk, s mindent meg kell tennünk arra nézve, hogy az hibátlan, helyes, világos és könnyen érthető legyen. Mindenesetre hozzájárult a vállalat sikeréhez a Kálvin János neve, akinek írásmagyarázó tekintélye mindenek felett áll, hiszen tudjuk, hogy egész munkás életét az Írás tanulmányozásában és magyarázásával töltötte s voltaképpen minden munkája az igehirdetés és igemagyarázás volt.

A miközöttünk megindult vállalkozások iránt bizonyos elfogultsággal, bizalmatlansággal viseltettek az emberek. Emiatt az ORLE kiadásában megindult Magyarázatos Újszövetségből csupán

a Máté evangéliuma jelentetett meg, s a Kecskeméthy Márk evangéliumához írott Kommentárját is csak évtizedes várakozás után adta ki a tanítványok hálája és kegyelele. A János könyveihez írott magyarázatunk pedig az Ujszövetség című, általános bevezető ismereteket nyújtó kötetünkkel együtt raktáron maradt. Még amikor előállítási áron alul bocsátottuk azt a forgalomba, akkor sem fogyott, pedig ifjúsági bibliaköri munkában jó szolgálatot tehetne. Azonban a Kálvin János nevére megtörik a varázs s minden háborús idők dacára gyorsan kapkodják el az emberek a megjelenő köteteket, annyira, hogy már alig van raktáron a régebbi kötetből s a példányszámot majdnem kétszeresére kellett emelni!

Pedig ez a Kommentár csupán az Ige megértésére segít, de még utalást sem tesz annak gyakorlati felhasználására, nemhogy prédikáció-vázlatokat nyújtana, amit az ORLE Magyarázatos Bibliája és a többi modern vállalat igyekezett bekapcsolni a munkába, hogy a gyakorlati élet szükségéire annál áldásosabb legyen.

A Kálvin magyarázata nem használható fel sem a katedraban, sem vallásos összejöveteleken, bibliaköri munkában így, amint van, hanem tanulmányozásra, belemértésre való. Nem megtanulásra, felolvasásra való, hanem az Isten titkait az Ő kijelentésében kereső lélek előtt világítja meg az utat s e kijelentést igyekszik megérteni az emberekkel. A Szentírás tanulmányozásához kiváló segédanyag, és nem is akar több lenni ennél. Az a lélek, amely belepillant a kijelentés titkaiba, megérti Isten útjait, bölcsességét, megérzi szeretetét, kegyelmét, a Krisztusban, mint egyszülött Fiában nyújtott szabadtságát, meg fogja találni az utat ahoz, hogy ezt a kijelentést tovább adja s a gyakorlati lelkipásztori munka különböző ágaiban, szükségéi között a legmegfelelőbb módon alkalmazza.

Mivel a lelkipásztori munka központja egyre jobban az igehirdetés lesz s a reformátori theologia érvényesülésével egyre jobban kidomborodik az isteni kijelentésnek a Szentírásban lelt és bírt teljessége, egyre jobban érzik az emberek, különösen a lelkipásztori szolgálatban álló papok, hogy ezt az Írást állandóan tanulmányozniok kell s annak forrásából kell és lehet újból meg újból kielégíteniök a saját lelkükön át azoknak a lelki szomjúságát, akiknek gondozása rájuk bízott. Kétségtelenül hatással van a reformátori theologia előtérbe nyomulása is a Kálvin Kommentár népszerűségének fokozására, hiszen ki lehetne illetékesebb az útmutatásra, mint ő, aki egész életét az Írás tanulmányozásának szentelte, s aki már 26 éves korában a reformáció alapelveit foglalta össze Institutiójában a Szentírás alapján.

Kétségtelen, hogy Kálvin János legteltjesebben benne él az Írásban, leginkább érvényesíti minden munkájában az Ige követelményeit, legmélyebben beleméri annak mélységeibe és ezért legalkalmasabb arra, hogy a reformátori theologia az ő írás-

magyarázatait adja oda a lelkipásztorok kezébe tanulmányozásra, lelki munkájuk megtermékenyítésére. Bár négy évszázad választ el a Kálvin János korától, írásmagyarázatai néha élesen vitatkoznak különösen a katolikus írásmagyarázókkal és teológusokkal, de alapjukban véve ma is időszerűek, mert örök igazságokra világítanak rá, azokat akarják közelebb hozni az emberekhez.

Ha jó igehirdetés nélkül nincs vallásos élet az egyházi közösségekben, az is igaz, hogy a jó igehirdetésnek előfeltétele a helyes írásmagyarázat, ez pedig jó Kommentár nélkül ma elképzelhetetlen!

A Kálvin Kommentárra nem a papoknak van csupán szükségük, hanem elsősorban az egyházaknak!

Ebből következik, hogy e köteteknek megszerzését sem lehet egyszerűen a lelkipásztorokra bízni, hanem mindent el kell követniök maguknak az egyházközségeknek, a presbiteriumoknak azért, hogy lelkipásztoraik igehirdetését e Kommentár megszerzésével tegyék termékenyebbé, mélyítsék el. Bár természetes, hogy a lelkipásztoroknak maguknak kell megtenniök mindent azért, hogy élethivatásuk teljesítéséhez a szükséges feltételeket megteremtsék, ne csak Bibliájuk, hanem ahoz magyarázatuk is legyen, de tekintve e kötetek drágaságát és a mai idők sok szükségét, nyomorúságát, meg kell találni a módot arra is, hogy azok is hozzájussanak a Kommentár kötetéhez, akik nem tudják megfizetni a sok kötetre terjedő nagy munka aránylag olcsó, de mégis sokra menő árát. Fizessenek elő a presbiteriumok, ahol lehetik. És álljanak össze a papok s közösen ketten-hárman szerezzék meg a munkát, hiszen a kötetek kicserélhetőek s így is használhatóak. Minthogy a könyv inkább tanulmányozásra való, a közös használatnak nincs lényeges akadály, s akik más utat nem találnak megszerzésére, így is részesülhetnek annak lelki áldásaiban.

A munka minél gyorsabb ütemben való megjelenésének óhajlásával be is fejezzük annak bizonygatását, hogy arra miért van szükség. Hiszen már illetékesebb emberek írtak erről s látjuk, hogy nem eredmény nélkül.

Mivel azonban azt szeretnők, hogy a nagy jelentőségű mű minél kifogástalanabb formában kerüljön közhasználatba, néhány megjegyzést tesszünk a kezünkben levő kötetekre. Ez a két kötet is hivatott fordító tolmácsolásában került nyomdába, aki nyelvtani szempontból kifogástalanul oldotta meg feladatát, klasszikus felkészültséggel fordított, de valahogy megérzik rajta, hogy nem teológus szemmel nézte a szöveget s tette volna meg a szükséges megjegyzéseket, simításokat.

Tudom, hogy a fordítás sohasem adhatja teljesen vissza az eredetit s hogy a fordító munkája milyen nehéz! Néha egyes szavak felett napokon át kell töprengenie a lelkiismeretes fordítónak s kétséges, hogy eltalálja-e a legmegfelelőbb szót az eredeti szöveg értelmének teljes visszaadására. Nem is akarom kisebbiteni a fordító érdemeit, hiszen kétségtelenül sikeresen oldotta meg nehéz

feladatát nyelvészeti szempontból, de magának a munka nagy jelentőségének érdekében szerettem volna eltüntetni belőle azokat a hibákat, amikre egy pár példát felhozok az alábbiakban:

Synopt. I. kötet, 11. old. alulról 12 sorában érthetetlen a következő mondat: A bennük dicsért igazság tehát Istennek ingyen kegyelméből való elnézésétől *függ, így aztán* az igazságtalanságnak bennük még meglevő maradványát be nem számítja. Értelme az, hogy az ember megigazulása Isten kegyelméből *származik azáltal*, hogy Isten nem számítja be neki a benne levő bűnt, ami kálvinista alaptételünket fejezi ki.

17. oldal alján érthetetlen: *Akiknek bensejében felfedi az Úr a maga karját*. Azt fejezi ki, hogy a hitre csak az jut el, akire Isten maga teszi rá a kezét, akit ő segít rá erre.

18. old. alulról 10. sorban: Ezeket vezette vissza Ilyés a *szent megegyezésbe*. Nyelvtanilag jó, de theologailag értelmetlen. Érthető lesz, ha a szenteknek *egységére*, a hitbeli egységre gondolunk.

24. old. 9. sorában érthetetlen a *gyöngéd szeretet* tálalmazása, hiszen a keresztyénség a szeretet legfőbb parancsát hirdeti! Érthető, ha az indulgentiát *ellágyulásnak* fordítjuk.

27. old. 15. sorban érthetetlen, hogy Isten *színházat* emelt a maga Fia számára. Értelme, hogy láthatóvá tette, mindenké szeme elé állította őt. A theatrumot a 209. oldal 15. sorában *nézőtérnek* fordítja, bár alig mondhatjuk, hogy Isten nézőtere rejtekben van. Azt azonban mindenki megérti, hogy Isten akkor néz, mindent lát, bár mi nem látjuk őt.

A 71. old. 18. sorában a *zsidó hipihil Hósiá ígéről* ír, az ige hipihil alakja helyett.

208. old. 25. sorában: *Bűneikről bensejünkben meg vannak győződve* helyett jobb: melyeknek *hódolnak*, melyek uralkodnak rajtuk, vagy az előbbi értelem szerint: melyeket *beismernek*, értve a tudatos bűnöket.

219. old. 12. sorban nyelvtanilag kifogástalan, hogy Isten dicsőségétől *elmaradtak*, de nehezen érthető. Jobb a Rev. fordítás: *szűkölködnek* Isten dicsősége nélkül, Raffay: *nincs részük* Isten dicsőségében, saját fordításunk szerint: *nélkülözik Isten kegyelmét*.

II. 138. old. a liberatio helyett liberalitast fordít, pedig Isten *szabadító kegyelméről* van szó, amit az első jobban kifejez.

II. 128. old. alján nyelvtanilag jó, de érthetetlen, hogy el kellett *kábulniok* azoknak, akik megszenteltségtelenítik Isten szent igéjét. Ugyancsak a II. 144. oldalán *kábultan* állanak a magvető példázatában az útszélnek megfelelő hallgatók, pedig az elmerengő, figyelmetlen, elbámuló hallgatókról van szó, akik csak testileg vannak jelen, de eleresztik fülük mellett az ige magvetését . . .

II. 144. old. 15. sorában érthetetlen, hogy: *Erdő tekintetében tehát mindig gyümölcsöző mag az evangélium, de nem mindig az tényleg*. Azt jelenti, hogy mindig lenne ereje a termékenyülésre,

de sokszor marad termékelen. Meg van a képessége, de tényleg nem termékenyül meg és így nem hoz gyümölcsöt.

Az I. 24. old. második bekezdés végén felesleges az improbet *orcátlannak* fordítani, elég a *helytelen* is. Alább a *hóhérokká* avatott kath. áldozárokra súlyos ez a kifejezés, mert a carnifex gyilkost, mézáróst, böllért is jelent. Arról van szó, hogy a misében a Krisztus testét megáldozva, megölik őt, testét törik meg.

Az I. 42. old. 13. sorában a cantilena nem fordítható *dudolgatásnak*. A kath. litánia verseiről, énekeiről van szó, amit nem dudolni szoktak.

Igen súlyos és feleslegesen éles kifejezés az I. 28. oldalon a vesania, 29. oldalán a delirium, 42. oldalon a furor és 223. oldalon az insania szavaknak *őrültség*-gel való fordítása, bár nyelvtanilag nem kifogásolható. Az első *esztelességet*, bolondságot jelent, a második *tévelygésnek* fordítható inkább az egyházi használatban, harmadiknak *dűh, elvakultság*, míg a negyediknek az *eszelősség*, a józan ész elvesztését kifejező *bolondság* a helyesebb fordítása. Különösen kényes ilyen helyeken élezni ki a felekezeti vitát, ahol számolni kell az emberek érzékenységgel. Tudjuk, hogy Kálvin korában bizony ma meg nem engedhető súlyos kifejezéseket vagdaltak egymás fejébe s hitelvi kérdésekben vitatkozó, amiket feleslegesen kiélezni nem szükséges.

Nem akarunk részletesen belemerülni a kritikába, csak annak igazolására hoztunk fel néhány példát, hogy a fordítás szövegének előzetes átnézése theologus szakember által nem volt felesleges.

Néha akad kellemetlen és bosszantó sajtóhiba is, mint pl. a 208. old. 13. sorában a *nem* kimaradása ellenkező értelmet, inkább értelmetlenséget okoz. A 18. old. 16. sorában *in corpus: hitébe* szóval van fordítva, bár a lélekvándorlás tanáról lévén szó, az Ilyés próféta lelkének a János *testébe* való átmeneteléről ír a szöveg.

Mindezeket csupán azért emelem ki, mert szeretném, ha a következő kötetek még nagyobb gondossággal készülnének s így a munkának közkedveltségét, használhatóságát fokozná az, hogy semmi se zavarja az ige világos megértését. Ha meggondoljuk, hogy négyszázéves, meglehetősen nehéz latin szövegnek a fordításról van szó, amit az éles theologiai viták, meghatározások, fogalmak tesznek még nehezebbé, a felsorolt hibák semmit sem vesznek el a nagy munka jelentőségéből s nem zavarhatják afeletti örömminket, hogy végre hozzájuthatnak a Kálvin János írásmagyarátához azok is, akik elől ez eddig teljesen el volt zárva. Hiszszük, hogy e vállalat sok áldást fog teremni magyar református egyházunk életében s ezért kívánjuk annak a minél teljesebb sikert.

Az állag 15 nyomtatott ív terjedelmű kötetek előfizetési ára 150, bolti ára pedig 180 lei. Kaphatók a kiadó Dávid Gyulánál Székelyudvárhely, vagy az Ifjú Erdély iratterjesztése útján. M.

Egyházunk feladatai új helyzetünkben.

Azzal a ténnyel, hogy egyházkerületünk a magyar református egyház kebelébe — amelytől lelkileg soha el sem szakadt — visszatért, s hogy erdélyi magyarságunk és reformátusságunk a magyar haza oltalma és védelme alatt élheti életét, szükségessé vált számbavenni, milyen feladatokat ró ez egyházunkra s különösképpen arra a munkára, amit egyházunk a misszió terén végez. Azok a zaklatások, bizonytalanságok, amelyeknek ki voltunk téve, megszűntek, az összejöveteleink előtt álló akadályozásoktól megszabadultunk, nem kell félnünk a hatóságok rosáziudulatú gyanúsításaitól és okvetetlenkedő beavatkozásaitól. Mikor mindezt örömmel és Isten iránti hálaadással vesszük tudomásul, egyuttal azonban azt is meg kell látnunk, hogy ez a helyzet, amelyben vagyunk, nem kisebb és kevesebb, hanem nagyobb és súlyosabb felelőségeket rak egész egyházunk és annak minden munkása vállára. Eddig hivatkozhatunk arra, hogy az egyház munkáját „külső nehézségek” akadályozzák, s ezek alatt mindig a hatóság rosszindulatú beavatkozásait értettük, holott meg kell vallanunk, hogy sokszor ez az akadály csak látszat szerint volt külső, mert még a fennálló korlátozások és akadályok ellenére is sokat végezhetünk volna, amit nem végeztünk el. Fel tudta-e használni egyházunk s ennek munkásai azokat a látszólag kicsi és időleges, de éppen azért drága és megbecsülendő alkalmakat, amelyek akkor is rendelkezésünkre állottak, s nem kell-e tisztelnünk, hogy sokszor nem voltunk készek és képesek úgy kihasználni azokat, ahogy kellett volna?

Ma azonban még ilyen akadályokkal sem védekezhetünk. Ma meg fog látszani világosan, hogy ki volt az, akinek számára a hatósági tilalom a henyesség nárnája volt, aki még azt sem végezte el, amit el lehetett volna végezni s aki a „külső akadályok” mögé bujva el tudta nézni, hogy azok a lelkek, akik reá vannak bízva, veszedelembe kerüljenek és elpusztuljanak. Az új helyzet mindig új nehézségekkel, de új lehetőségekkel is jár, s ezeket az új nehézségeket világos szemmel felmérni, az új lehetőségeket felhasználni nekünk nemcsak egyházunk, hanem Isten előtti kötelességünk.

Szükséges gondolkozni azon, hogy egyházunknak az egyetemes magyar református egyházba való belekapcsolódásával hogyan lehetne megőriznie azokat a kincseit, amelyeket a 22 évi különállásban Isten kegyelméből kitermeltünk s amelyeket mint nemcsak erdélyi, de református voltunk és hivallásunkban való megállásunk bizonyosságait nem szabad elhanyagolnunk. Ezek közé kell számítanunk először is vallás tantervünket, amely az egész vallás tanítást hitvallási alapra, helyesebben a hitvallás alapjára helyezve, az iskola első osztályától a konfirmációig (sőt az új középiskolai tanterv még tovább is) segíteni akarja gyermekeinket abban, hogy hitük és egész életük ne csak szóban és kifejezésben, hanem egész szellemében református keresztyén legyen. Sajnos, az ebben rejlő nehézségeket nem használtuk fel eléggé, sok helyen hagyják el

éppen a kátékérdést a tanftásból s még több helyen nem vették észre azt az igehirdetői vonást, amit a valláskönyvek megírásánál akartak az írők érvényesíteni. Egy másik dolog, amiről nem szabad lemondanunk, a liturgia. Itt szintén sok okunk van a bánkódásra, ha arra gondolunk, hogy ez a református elvek szerinti tiszta islentiszteleti rendtartás, milyen indokolatlan, felületes ellenzésben részesült ez a forma éppen az erdélyi lelkivásztorok nagy részénél. De még ha nem is sikerült ezt általánossá tenni, nagyrészt helytelen eljárások következtében, mégis ez a liturgia olyan kincs és érték, amellyel nem szabad szakítanunk. Gondoljunk most az egyházfegyelmi szabályzatra, ez még rosszabb sorában részesült, mint a liturgia, éppen azok részéről, akik legjobban sürgették, de ebben, ennek a pásztori vonásokat tisztán érvényesítő, a gyülekezeti jelleget megővő, az egyházi törvénykezés körülményességétől megszabadító tendenciája olyan határozottan református, hogy az erről való lemondás egyházunk református jellegének megtagadása lenne. Megalkotta egyházunk a theologia V. évfolyamára vonatkozó szabályzatot, amelyben biztosítani akarta a lelkészképzés megfelelő betetőzését a tudományos theologiai szelleben képzett lelkészeknek az egyházi élet és munka terén való teljes munkakészségét és képességét.

Sokat hallottuk e 22 év alatt magyarországi testvéreink részéről azt a hízegő nyilatkozatot, hogy az erdélyi reformátusság és református egyház munkája milyen nagy megbecsülésben részesült a magyarországi egyházbani bevallhatjuk, hogy erre a megbecsülésre bizony sokszor nem szolgáltunk rá úgy, ahogy kellett volna s a rólunk táplált véleményt a testvéri szeretet tekintete igen előnyösen befolyásolta — de ebből a megbecsülésből az következők, hogy éppen azokban, amelyek a mi életünk legfontosabb vonásai voltak, nem szabad megállanunk, még kevésbé visszafelé mennünk, hanem még öntudatosabban és még erőteljesebben képviselnünk kell azt, amit e református theologiai felfogás, hitvallásunk s elsősorban Isten Igéje ezen a téren tőlünk követel.

Azok a feladatok, amelyek most reánk várnak, nem követelnek egyházunktól új szellemet, mert a mi egyházunk az elnyomatás éveiben is tisztán az evangélium alapján állott s ezután is azon kell, hogy álljon. De követel új szellemet abban az értelemben, hogy most még sokkal nagyobb erővel és öntudatossággal kell az egyház minden vezetőjének és tagjának dolgoznia.

Az első, amit hangsúlyoznunk kell, hogy egyházunk munkájában, azaz az Ige szolgálatának tisztaságát, öntudatosságát és mélységét meg kell tartani s erősíteni kell. Még jobban ki kell emelkednie és érvényesülnie annak, hogy az egyház az Igéért van, hogy az Isten szavának hirdetése és óvakodnunk kell attól, hogy bármiféle emberi jelszavakkal Isten Igéjét azonosítsuk, bármilyen emberi törekvések szolgálatába állítsuk az egyházat. A lelkivásztorok életének nagyobb elmélyülése, munkatársi közösségük kifejtése, az egyház tagjai iránti közvetlenebb pásztori érdeklődése

és felelősségérzete, a munkában való őnzellensége azok, amelyekre most nagyon nagy szükség van. Nem szabad, hogy az egyház akármelyik szolgálója is, a legkisebb, vagy a legnagyobb, egy pillanatra is elfelejtse, hogy nem hatalom vagy kiváltság, aminek ápolására oda van állítva, hanem Istennek alázatosságban és hűségben való szolgálata a feladata. Az elmúlt időkben mennyit küzdöttünk azzal, hogy az egyház vezetői pontatlanok és hanyagok voltak a munkáról való beszámolásban, hogy azok, akiknek másokat vezetni s másokra felügyelni kellett volna, saját maguk sem feleltek meg kötelességeiknek — ma ennek vége kell, hogy legyen s egyházunk vezetőségének kell, hogy legyen ereje és hatalma arra, hogy elszántan foglaljon állást e kérdésekben. Ha volt valaki, aki azt gondolta, hogy a missziói munka valami mellékes és jelentéktelen munkája az egyháznak, aki megelégedett azzal, hogy megtartja az istentiszteleteket, elvégzi azt a munkát, amit éppen muszáj, most nem szabad, hogy ilyen legyen többet! Nagyobb feladat többre kötelez, a kiváltságosabb és kedvezőbb helyzetben nem kevesebbet, hanem többet kell dolgozni, a nagyobb lehetőségek nagyobb felelősséget állítanak elénk.

Azért ez nem változtat azon, hogy az Ige szolgálata a lelkek megnyerése volt és lesz mindig. Azok a lelkek, akik körülöttünk vannak, egy előttük sokkal több oldalon és nagyobb lehetőségekkel megnyíló élet minden kísértésével fognak harcolni. Most nem könnyebb, hanem nehezebb lesz a lelkek megnyerése, nem közelebb jönnek hozzánk, hanem sok szemponton el távolodnak tőlünk, több utánjárás, a megközelítésnek szélesebb körű munkája szükséges tehát. Ma is vigyáznunk kell minden lélekre, mert éppen úgy elhagyhatják az egyházat, mint eddig, s éppen úgy csalogatja a világ, mint azelőtt. Azért a következőkre van szükség: Először is az Igenek buzgóbb, mélyebb, minél több alkalmat megragadó hirdetése. A gyülekezeti istentisztelet látogatását, az úrvacsoravételt sokkal éberebb szemmel kell figyelni, mint eddig s magának az igehirdetésnek olyannak kell lennie, hogy igazán az Ige hirdetése legyen. Azután a pásztorációnak sokkal mozgékonyabbnak kell lennie. Több alkalmat kell keresnünk, hogy az egyház tagjaival kapcsolatunk legyen, hogy őket meglátogassuk, életükben s annak kérdéseiben Isten Igéjét hirdessük, válságaiban velük együtt tuskodjunk, döntéseiket igyekezzünk Isten akarata szerint formálni. A lelkipásztorának ma a lelkek bizalmasának kell lennie, nem azért, hogy uralkodjék felettük, hanem, hogy Isten akaratának elfogadására próbálja őket előkészíteni. Azután, a gyülekezet életében előforduló változásokat, a népmozgalom adatait jobban és pontosabban kell ellenőrizni és figyelni, az ott látható nehézségek és veszedelmek esetén azonnal módokat keresni a veszély megszüntetésére. Végül minden missziói munkát, a gyermekek, ifjúság, felnőttek pásztorációját, az iratterjesztést különösen komolyan kell venni és végezni. Minden ilyen munkában a személyes elemet, a lelkekkel való személyes kapcsolatot nem szabad semmi más

érdekért sem elhanyagolni, mert ezek a munkák azok, ahol nem tömegben, nem formaruhában, hanem külön-külön állanak előttünk a lelkek, s ahol meg lehet beszélni velük életük s az egyház élete nagy kérdéseit. A bibliaórák, megbeszélések stb. arra valók, hogy ezeken foglalkozzunk olyan kérdések tisztázásával, amelyek a lelkeket háborgatják, hogy tájékozást nyujtsunk Isten Igéje alapján arról, hogyan kell az egyéni és közösségi élet nagy kérdéseiben gondolkodni s feladatai között cselekedni, hogy felhívjuk a figyelmet az egyház életének fontos kérdéseire, itt és az összejöveteleken és előadásokon folyik egyházi tagjaink lelki nevelése, megismertetésük azokkal, amelyeket egy református embernek tudnia szükséges. Ebből következik, hogy ezen összejövetelek, bibliaórák és megbeszélések alkalmait nemcsak nem szabad elhanyagolnunk, hanem minél inkább fel kell használnunk.

Egyházunk munkájában kapcsolatba fog kerülni olyan kulturális és gazdasági, szociális jellegű intézményekkel, mozgalmakkal és munkákkal, amelyek már fennállanak s működésük terét egyházkerületünk területére is kiterjesztik. Fontos tudni, hogy a nemzeti művelődés kérdése egyházunk számára nem mellékes kérdés. Egyházunk érdeke, hogy tagjai rendelkezzenek a legmagasabb és legalaposabb kulturális felkészültséggel, amit helyzetükben elérhetnek. Nem azt jelenti ez, hogy minél többen végezzenek magasabb iskolákat, hanem azt, hogy a maga helyzetében és körülményei között mindenki hozzájusson a műveltség kincseire. A falusi gyermek, ha nem is akar középiskolába menni, akkor is szüksége van rá, hogy az elemi iskola minden osztályát kijárja, sőt, hogy az ott szerzett ismereteket továbbfejlessze olvasás, előadások hallgatása stb. útján. Az ilyen munkáknak és mozgalmaknak a segítségét igénybe kell vennünk s azokat támogatnunk kell. Mivel azonban az a műveltség, amit az egyház nyújt, keresztyén műveltség akar lenni, s mivel az egyház a műveltséget eszköznek tartja arra, hogy az ember Isten által neki adott értelmével és ismereteivel annál jobban szolgálhassa őt, ezért nagy gondot kell fordítanunk arra, hogy egyházunk tagjai igazi keresztyén műveltségben részesüljenek. A szociális és gazdasági segítség kérdésénél arra kell vigyáznunk, hogy ébren tartsuk azt a gondolatot, hogy az anyagi javak igazi használata Isten törvényével megegyező használat. Ne szűnjünk meg hirdetni és bizonyosságát adni annak, hogy a keresztyén ember a maga javait arra kell, hogy fordítsa, hogy szolgálatát alaposabbá, jobbá tegye Isten előtt. Küzdeni kell azért, hogy a más segítségére, társadalmi és állami segítségre való támaszkodás helyett egyházunk tagjai saját maguk gazdasági meg erősödését igyekezzenek elérni. A sáfárság gondolata azt követeli tőlünk, hogy az egyház anyagi támogatására még jobban ráneveljük az egyház tagjait.

I. L.

A vasárnapi iskolai munka új feladatai.

Egyházunk új helyzetében szükséges arról beszélnünk, hogy a bennünket ért örvendetes változás milyen következményekkel jár és milyen feladatokat ró a vasárnapi iskolai munkára s egyházunk egész gyermekpásztorációjára.

A Vasárnapi Iskolai Szövetség, amely ennek a munkának egyházunk részéről az irányító szerve, nemcsak a szorosabb értelemben vett vasárnapi iskolai munkára terjesztette ki figyelmét, hanem munkakörébe tartozott mindaz, ami a gyermekek iskolán kívüli és a családokon kívüli vallásos nevelését illeti. Feladata tehát nemcsak a vasárnapi iskolai óra tartására adni irányelveket, anyagot, erre a vezetőket előkészíteni és kiképezni, velük kapcsolatban lenni, nehézségeikben őket segíteni, hanem tágabb körben az is feladata, hogy a gyermekek vallásos nevelésében segítségére legyen az iskolának, a családoknak, foglalkozzék a vallásos nevelés kérdéseivel, igyekezzék a gyermekeket összetartani, gondoskodni arról, hogy evangéliumi szellemű olvasmányokhoz jussanak s azokat használják, figyelemmel kísérni a gyermekek személyes életét, segíteni őket abban, hogy Istennek az ő Igéjében hangzó üzenetét szeressék, azt hallgassák és arra építsék az életüket.

Ez a munkakör egyházunk mai helyzetében alapjában véve nem változik. Változik az, hogy a vasárnapi iskolai órákat most már minden gátlás nélkül meg lehet tartani, a gyermekeket össze lehet gyűjteni. Mivel felekezeti és állami iskoláink gondoskodnak arról, hogy a gyermekek anyanyelvükön írni és olvasni megtanuljanak, a vasárnapi iskolának az a munkaköre, hogy a gyermekeket a Biblia olvasásához való szoktatás céljából olvasni és írni is meg kellett taníttania, felszabadul s a vasárnapi iskola adhatja magát teljesen a gyermek lelki nevelésének munkájára. Ez természetesen nem zárja ki azt és nem teszi feleslegessé, hogy a vasárnapi iskolában a gyermekek egész életét igyekezzünk Isten Igéjének parancsa alá helyezni, tehát azt, amit Isten Igéjéből nekik magyarázunk, értelmi és testi életükre, valamint másokkal való viszonyukra is alkalmazzuk, hogy ne csak egy órán, hanem egész életükben igyekezzenek Istennek engedelmeskedni.

Különösen fontos a gyermekeknek a vasárnapi iskolai órán kívüli gondozása, pásztorációja, meglátogatása, életviszonyaik megismerése, esetleges nehézségeikben, családjuk bajaiban való segít-

ség. A vasárnapi iskolai vezetőknek most éppen olyan, sőt talán még nagyobb gonddal kell a gyermekek élete felett örködni, velük minél gyakrabban érintkeznie s bizalmukat megnyernie. Nagyon óvakodni kell attól a kísértéstől, hogy azt higgyük: most kevesebb munkára van szükség, mert a nagyobb lehetőségek több munkát kívánnak és nem kevesebbet. Nem szabad azt gondolnunk, hogy a vallásórával, amelyet most már kellő óraszámban fog beosztani a vallás tanító, a gyermekek templombavitelével, a mindennapi iskola magyar szellemével meg van oldva a kérdés. A vallás tanításnak más a feladata, mint a gyermekpásztorációnak, a gyermekistentiszteletek és gyülekezeti istentiszteletek más — éppen olyan szükséges — feladatnak tesznek eleget, ezek mellett a vasárnapi iskolai munka elengedhetetlen. Vége kell hogy legyen a látszat-vasárnapi iskoláknak, amelyeket csak azért neveztek így, hogy bele lehessen venni a jelentésbe, legyen minden vasárnapi iskola igazi helye az Ige komoly hirdetésének s gyermekekkel való református szellemű foglalkozásnak.

Utasítások a vasárnapi iskolát vezető lelkipásztorok, tanítók és laikus vezetők részére:

1. Mivel a Vasárnapi Iskolai Szövetség elnöke Juhász Albert vallás tanár úr akadályozva van a Szövetség vezetésében, ezt addig is, míg erről a Szövetség dönt, az egyh. ker. missziói előadó vezeti át, aki Mózes András vallás tanító lelkészrel együtt vezeti a Szövetség ügyeit. Minden ügyben tehát ezekhez kell fordulni.

2. Az iskolai tanítás megkezdésével meg kell kezdeni a vasárnapi iskolai munkát is, számbavéve a vasárnapi iskolába járó korban levő gyermekeket és összegyűjtve azokat a vasárnapi iskolába.

3. A tanítás vezérfonala ebben az évben a Fankhauser: Vasárnapi Iskolai Tanítások c. könyvéből választandó és pedig az a kötet, amely legkevésbé ismerős a gyermekek előtt.

4. Minden vasárnapi iskolai vezető, hogy a vasárnapi iskolák pontos adatairól tájékozódhassunk, egy levelezőlapon, vagy a lelkészi hivatal útján azonnal küldje be a következő adatokat, mihelyt a vasárnapi iskolai munka megkezdődik: 1. Az egyházközség neve. 2. Hány vasárnapi iskolai csoport működik? 3. Kik vezetik? 4. Hány gyermek jár csoportonként a vasárnapi iskolába? 5. Hány református gyermek nem jár ott vasárnapi iskolába (6—12 évesek közt)? 5. Van-e valami nehézség? A jelentések Mózes András lelkész (Kolozsvár, Farkas-utcai ref. lelk. hivatalba küldendők).

5. Gondoskodni fogunk arról, hogy vezető tanfolyamot tartunk minél hamarabb és hogy a vezetők tájékoztatására minden hónapban körlevelet vagy lapot küldjünk szét.

Draskóczy László: A magyar keresztyénség külmissziói szolgálata.

Református Traktdtus sorozat kiadása. Ref. irások 7. sz. Bp. 1940, 126 lap.

Valóban hézagpótló könyv jelent meg ezen a címen Draskóczy László tollából. Az előszóban helyesen jegyzi meg, hogy a misszió elmélete kérdésével sokkal többet foglalkoztak mostanában, mint története eseményeivel, bár ezekről is jelentek meg apróbb füzetek. De ez természetes is volt, mert ez a kor, amelyen átmentünk, mindenütt a kérdések újra való felvételének és tisztázásának kora volt, sok fogalmat kellett újrafogalmazni és soknak kellett a mélyére nézni, hogy mit jelentenek hát ezek a közkeletű fogalmak az Ige és a theologia szempontjából. Viszont az is igaz, hogy a történetnek óriási jelentősége van ilyen kérdésekben, mert míg az elvi tisztázások alapot vetnek a munkának, azon események elbeszélése, amelyeken a munka áthaladt, vivőerőt, példát, újabb és újabb indítást tudnak adni azoknak, akik nem annyira az elvi tisztázások, mint a tevékeny és cselekvő munka eseményei szerint értik meg azt, amit a misszió munkája jelent.

A füzetben a szerző először bevezetésül a magyarok megtérése történetével foglalkozik, azután tér rá a királyok és szerzetesek középkori missziójára, amely tulajdonképpen a misszió mai értelemben vett tevékenységének nem nevezhető. Majd az Ázsiában maradt magyarság megtérítésére irányuló törekvésekről és tervekről beszél. A középkori misszió indító okait a vallási buzgóságban és a politikai belátásban látja s ebben találja az okát annak, hogy e munka eredménye csak látszólagos volt, mert a magyar nemzet nem ismervén a megtérésnek egész életre kiható voltát, inkább mellékes célokat állított a missziói munka elé. A munka első részében röviden adja még a római egyház külmissziójának adatait egészen a legújabb időkig.

A II. rész a retormáció utáni magyar misszió történetével foglalkozik. Itt a reformátorokkal kapcsolatban jó lett volna részletesebben rámutatni arra, hogy ha maguk a nagy reformátorok ténylegesen nem is vettek részt a külső, pogány vagy zsidó misszió munkájában, ámbar Kálvinnak itt említett munkája mást mond és Luthernek a mohammedánizmusról szóló nyilatkozatait sem lehet csak politikai téren mozgónak látni, mégis a reformációból fakad fel a misszió igazi értelme, amely az Ige hirdetését látja annak igazi feladatául. Szép és részletes előadásban ismerteti a törökökre gyakorolt hatását a reformációi ighirdetésnek. Aztán a románok közötti misszió munkájával foglalkozik. Nem hagyhatjuk szó nélkül azt sem, hogy a románokat állandóan „oláhoknak” nevezi, ami egészen felesleges és indokolatlan, de azt még kevésbbé, hogy igazságtalan és hamis megállapításokat ad felőlük, mikor azt írja, hogy „anyakönyv szerint keresztyének, azonban lelkileg sőtét babonába süllyedt nép, akik Krisztus világossága és Evangélium nélkül élnek. Pópáik félművelt emberek, az istentiszteletet ó szláv nyelven végzik. Így híveik egy szót sem értenek belőle. Legtöbbje műveletlen tömeg, akik írni-olvasni nem tudnak s így a Szentírás elzárta kincs előttük”. Az ilyen kijelentések nem méltók egy keresztyén és tudományos alapon álló könyvhöz, egy ilyen írójának tudnia kell, hogy a román ortodox egyháznak nagynevű theologusai, külföldön is képzett papjai vannak, hogy a Bibliának egy minden tekintetben kiváló fordítása jelent meg két évvel ezelőtt román nyelven, amelyet a király parancsára készítették s a Királyi Alapítványok terhére sok példányt ingyen osztottak szét

belőle stb. stb., ha pedig ezeket valaki nem tudja, akkor ne írjon róla. Nem hagyható figyelmen kívül az a tény sem, hogy a román református egyház pusztulását a római egyház terjeszkedése és nem ezen népek a reformáció iránti ellenszenvé okozta, s hogy az orthodox egyház ma is közelebb érzi magához a protestáns, mint a római egyházat.

A könyv további fejezetei az ezutáni eseményeket részletesen és érdekesen adják elő. Foglalkozik a zsidó misszió magyarországi kezdeteivel és munkájával, aztán a szervezett munkával, vagyis a munka megalakult szerveivel, protestáns, evangélikus és református egyházi téren s végül az elszakított területeken folyó missziói kezdeményezésekkel. A jelenkorba eső események előadásában túlsávosan részletes és jelentéktelen dolgokat is feleslegesen kiemel, ami a munka áttekinthetőségének rovására esik. Nagyon vigyázni kell ezekben arra, hogy míg egyrészt annyiszor mondjuk és hirdetjük, hogy a misszió Isten munkája, aki azt Szentlelke által végzi az egyházon át, mikor annak történetét írjuk meg, ne essünk abba a hibába, hogy végül is embereknek és kis eseményeknek túlságos jelentőséget s döntő szerepet tulajdonítsunk. A könyv utolsó fejezete a magyar külmissziói munka mezőit, a kínai, csendesóceáni és mohammedán misszió területeit ismerteti. Függelékül kronológia és bibliográfia van a könyvhöz csatolva.

Minden missziótörténetnek van egy súlyos kísértése s ez az, amit az előbb említettünk, hogy alig kerülheti el, hogy előadásában embereknek és emberi eseményeknek döntő szerepet ne tulajdonítson. Csak nagy művészettel, az adatok helyes kiválogatásával, azoknak megfelelő értékelésével lehet ezt elkerülni s a misszió történetét nem emberi tettek, hanem Isten munkája története gyanánt mutatni be. Minél kisebb egy ilyen könyv, annál nehezebb ez. A Draskóczy László könyve ha nem is mindig tudja, igyekszik elkerülni ezt a veszélyt. Gondos összeállítás, értékes adatgyűjtése igazán érdemessé teszi az olvasásra.

I. L.

Béres Károly: Gutenberg és az őtszázéves könyvnyomtatás.

Ref. püspöki hivatal iratterjesztő osztályának kiadványai. III. s., 4—5. sz.

A füzet két részből áll. Első, nagyobb részében Béres Károlynak a Gutenberg életét és a könyvnyomtatásnak Európaszerte való elterjedését rajzoló cikke van, a másik rész Juhos László tollából a könyvnyomtatásnak az eszme szolgálatában való munkájáról emlékezik meg. Az első rész érdekesen és mozgalmasan írja le Gutenbergnek a könyvnyomtatás iránti törekvéseit, próbálkozásait, a munka fejlődését, bár inkább technikai szempontból, azután összegyűjti azokat az adatokat, amelyek az egyes országok területein a munka elterjedésére vonatkoznak. Itt sok érdekes ismeretlen részletadatot sorol fel, úgy, hogy a füzetet mindig érdekessé tudja tenni. Kár, hogy az adatok e tömege olvasásra is, de még inkább megjegyzésre és megtartásra igen nehézkes, jobb lett volna ezeket egységesebb képbe foglalni össze. A füzet e részéből kitűnik, milyen nagy szerepe volt a könyvnyomtatás fejlődésében a Biblia terjedésének s annak a szükségnek, amit a Biblia olvasása iránti vágy felébresztett. A másik dolgozat a Mátyás művészetkedveléséből indul ki s arról beszél, hogyan keletkeztek a magyar nyomdák, egészen a román uralom alatti munkáig. Az utolsó lapoknak már nagyon propaganda-íze van, ezeket más formában kellett volna feldolgozni. Jó lett volna arról is olvasni, hogy az igehirdetés munkájában milyen szerepe és feladata van a nyomdának.

A füzetben értéket képviselnek a beiktatott fakszimilék és képek, amelyek elevenítik az apró betűi miatt nehezen olvasható munkát.

I. L.

Legújabb kiadványok:

JUHÁSZ ISTVÁN:

A reformáció az erdélyi románok között.

17 íves (270 l.) egyháztörténeti tanulmány. Ára 5 P.

Barth Károly és Barth Henrik: Szempontok a Szentlélekről szóló tanhoz.

Fordította: Kozma Tibor. „Ifjú Erdély“ kiadása. 90 oldal. Ára 2. — P.

Kálvin János: Magyarázata Máté, Márk és Lukács összhangba hozott evangéliumához. Fordította: Rábold Gusztáv. A Synoptikus evangéliumokról szóló Kálvin-Kommentár II. kötete most jelent meg. Ára 6.— P. — Kaphatók még: Kommentár Timótheus I—II-höz (korlátolt példányszámban). Ára 4.— P. Kommentár a Synoptikusokhoz, I. kötet. Ára 6.— P.

Kádár Géza: Ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Temetési beszédek. Szerző kiadása. 170 oldal. Ára 6.— P.

Debreczeni László: A mi művészetünk. (Fatornyos hazából.) „Ifjú Erdély“ kiadása, 130 oldal, több, mint 50 illusztrációval. Ára 3. — P. Egy-szerűbb kiadás ára 2.— P.

Dr. Horváth Jenő: Képek a külmisszióból. „Egyház és Misszió“ kiadása. Ára 20 fillér.

Modersohn—Kádár: Meg kell-e még egyszer keresztelkednem? II. kiadás. „Egyház és Misszió“. Ára 50 fillér.

Molnár Károly: A magyar biblia és Károlyi Gáspár. Ref. Könyvtár 75. sz. Ára 40 f.

Debreczeni István: A Biblia nőalakjai.

Ára 3 Pengő 50 fillér.

Debreczeni István: Sírjak a sírókkal.

Temetési beszédek és imádságok. II. kötet. 3 50 P.

Debreczeni István: Kicsoda ez? Egyházi beszédek. Ára 5 P.

Nagy Zoltán: A hegyi beszéd. Elmélkedések és vallomások. Ára 2 P.

Vitéz Csia Lajos: Utolsó napok. (A Jelenések Könyvéből.) Ára 1·50 P.

Vásárhelyi János: Számadás. Tanulmányok, cikkek, előadások, 240 oldal. Ára 7.— P.

A szórványmunka elvi és gyakorlati kérdései
Szerkesztette Dr. Imre Lajos. Ára 1.— P.

Kapható! *BCU Cluj / Central University Library Cluj* **Kapható!**

Énekeskönyv

490 énekkel, Heidelbergi Kátéval, imákkal és énekmutatóval, Kálvin Jánosnak a zsoltárokhoz írt előszavával.

Ára 3·50 P.

Minden magyarországi vallásos jellegű kiadvány kapható vagy beszerezhető az „Ifjú Erdély“ Iratterjesztésében. A „Soli Deo Gloria“ Szövetség és „K. I. E.“ minden még kapható kiadványa, az „Exodus“ kiadványai (Karácsony Sándor könyvei stb.), valamint a „Bethlen Gábor“ könyvkereskedés és a „Studium“ kiadványai eredeti bolti árukon kaphatók. Új szorgalmi képek, bibliai mondásos képeslapok nagy választékban kaphatók. A hetenként megjelenő „Magyar Út“ megrendelhető, ára egy évre 10 Pengő. Mutatványszámot kérésre küldhetünk.